

ESPOON VALTUUSTOTALO | RAKENNUSHISTORIASELVITYS
SAATSI ARKKITEHDIT 2024

Espoon Valtuustotalon rakennushistoriaselvitys

ISBN: 978-952-7511-28-2 (painettu julkaisu)
978-952-7511-29-9 (pdf, pieni resoluutio ja saavutettava)

Tilaaaja: Espoon kaupunki Tilapalvelut-liikelaitos

Tekijä: Saatsi Arkkitehdit Oy
Emilia Saatsi, Pekka Saatsi, Anna-Elisabet Määttä, Aino Salo
pekka@saatsi.fi | 040 5955933 | www.saatsi.fi

Valmistunut: 31.5.2024

Etukansi: Suomen Elinkeinoelämän Keskusarkisto ELKA

Kuvat: Saatsi Arkkitehdit Oy, ellei toisin mainittu

ESPOON VALTUUSTOTALO | RAKENNUSHISTORIASELVITYS

SISÄLTÖ

TAUSTA

5	Johdanto
6	Perustiedot
7	Kaavatilanne
8	Rakennusperintö ja tehdyt inventoinnit
8	Suojelutilanne
9	Kohde kaupunkikuvassa
9	Espoon keskus
10	Valtuustoaukio ja Vaakunasillan hallintoaukio

RAKENNUSHISTORIA

13	Rakentamisen lähtökohtia
13	Södrik, Espoon tuomiokirkon kirkonkylä
16	Espoon hallinnollisen keskuksen tuleva sijainti
18	Espoon kansainvälinen keskustakilpailu 1966–67
20	Rakennuttaminen
20	Virastokeskuksen kaavoitus
22	Rakennushanke
26	Arkkitehtitoimisto Castrén-Jauhiainen-Nuuttila
28	Valtakunnallinen konteksti
28	Yleisesti
28	Hallintorakennukset 1970–1980-luvuilla
29	Muita valtuustotaloja
29	Tulevaisuus
30	Merkittäviä hallintorakennuskohteita 1970-luku
31	Merkittäviä hallintorakennuskohteita 1980-luku
33	Arkkitehtuuri
33	Yleisesti
34	Massoittelu
34	Julkisivuarkkitehtuuri
35	Rakennusaineet ja -tekniikka
36	Ulkoalueet
50	Muutosvaiheet
51	Yleisesti
51	Ulkoasu
53	Sisätilat

NYKYTILA

63	Ulkoasu
63	Julkisivut
63	Ulkoalueet
65	Sisätilat
65	1. kerros
71	2. kerros
74	3. kerros
74	Kellari

JOHTOPÄÄTÖKSET

79	Erityispiirteet
79	Maisema ja kaupunkikuva
80	Rakennustyyppi ja arkkitehtuuri
81	Historiallisuus
82	Arvot

LÄHTEET

TAUSTA

SAATSI ARKKITEHDIT
ESPOON VALTUUSTOTALO | RAKENNUSHISTORIASELVITYS | 31.5.2024

¹ Viistoilmauku Espoon keskuksesta vuodelta 2017. Kohderakennus ympyröity. Viereistä Espoon kaupungintaloa tai Virastotaloa 2 ei ole kuvanottohetkellä vielä purettu. Edellä mainittujen rakennusten välissä on vuonna 2013 puretun Virastotalo 1:sen jättämä aukio. Kuva: Espoon karttapalvelu.

JOHDANTO

Selvityksen kohteena on Espoon Valtuustotalo. Kohde sijaitsee Espoossa Espoon keskuksen kaupunginosassa. Vuonna 1979 valmistuneen rakennuksen on suunnitellut Arkkitehtitoimisto Castrén-Jauhiainen-Nuuttila.

Tämän selvityksen tarkoituksena on rakennuksen erityispiirteitä ja arvoja kartoittamalla antaa pohjatietoa kokonaisuuden tulevaisuutta koskeville päätöksille.

Selvityksen lähtökohtana on käytetty Espoon kaupungilta saatuja lähtötietoja ja Espoon kaupunginmuseon arkiston aineistoja sekä 24.1.2024 tehdyn kenttäkäynnin havaintoja.

Hanke toteutettiin yhteistyössä ohjausryhmän kanssa. Ohjausryhmään kuuluivat Espoon kaupungin Tilapalvelut-liikelaitokselta hankekehityspäällikkö Juha Iivainen ja Espoon kaupunginmuseolta tutkija Maaret Louhelainen sekä intendentti Jyri Vilja. Ohjausryhmän kanssa kokoonnuttiin kolme kertaa. Suuret kiitokset kaikille selvitystyötä edistäneille!

Porvoossa 31.5.2024,

Emilia Saatsi
arkkitehti SAFA
maisema-arkkitehti

Pekka Saatsi
arkkitehti SAFA

Perustiedot

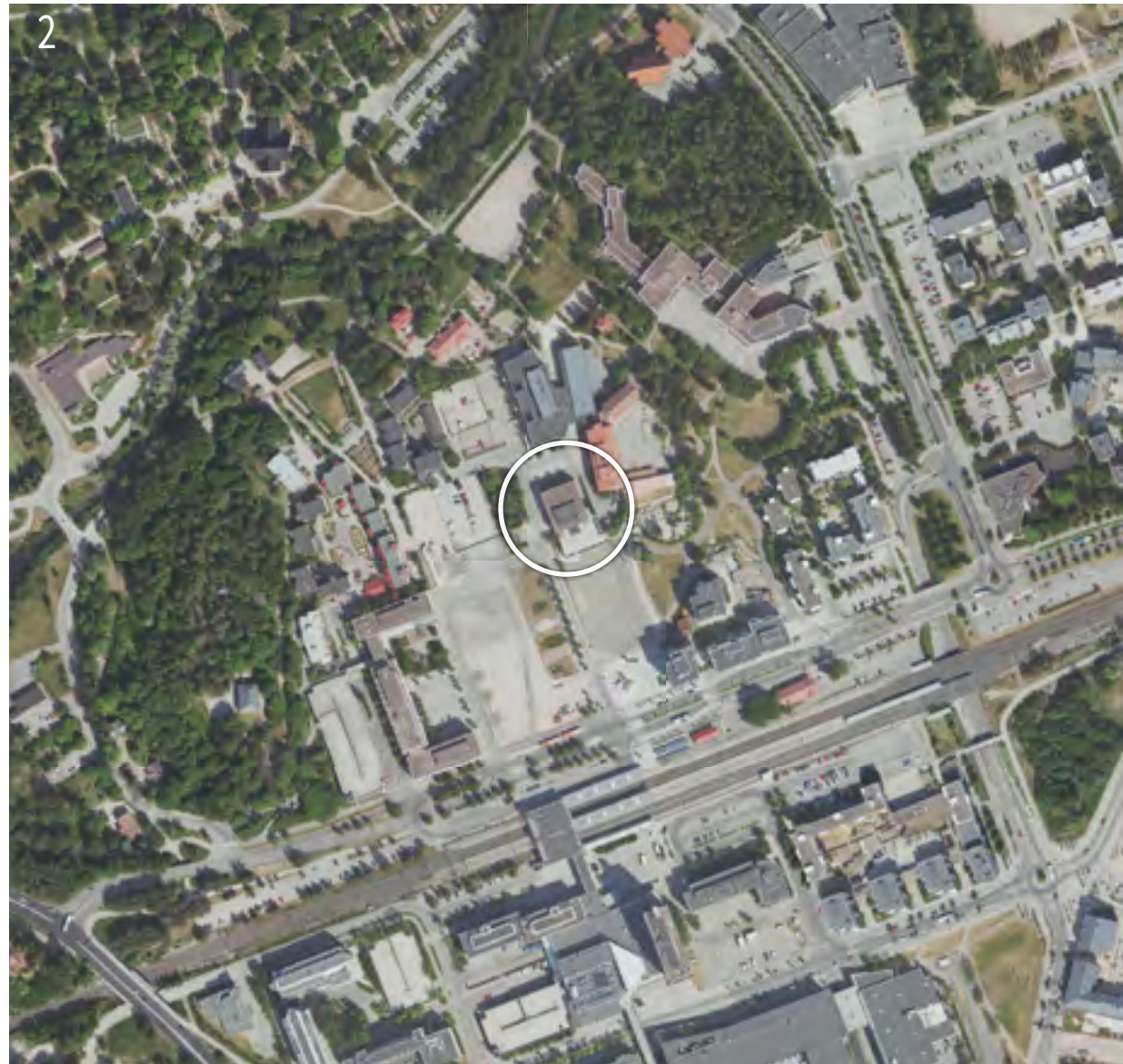
Kiinteistötiedot

Osoite	Espoonkatu 5, 02770 Espoo
Rakennuksen nimi	Valtuustotalo
Kiinteistötunnus	49-40-223-1
Omistaja	Espoon kaupunki

Espoon Valtuustotalo

VTJ-PRT	100329498D
Käyttötarkoitus	Toimistorakennukset
Suunnittelija	Arkkitehtuuritoimisto Castrén-Jauhiainen-Nuuttila
Valmistumisvuosi	1979
Kerrosala	2747 m ²
Tilavuus	14788 m ³
Kerrosluke	3

2 Rakennuksen sijainti Espoon keskuksessa 1:5000.
Pohjakarttana vuoden 2023 ortokuva.
Espoon karttapalvelu.

Kaavatilanne

Asemakaava

Tällä hetkellä voimassa oleva asemakaava on 17.11.2014 hyväksytty ja 2.3.2016 lainvoimaiseksi tullut Virastokeskuksen asemakaavamuutos.

Kohde sijaitsee Virastokeskuksen asemakaavakokonaisuuteen kuuluvan Espoon keskus II:n asemakaava-alueella. Espoon keskus II:n viimeisin asemakaavan muutos on vahvistettu ympäristöministeriössä 12.5.1977.

Voimassa olevassa asemakaavassa kiinteistö on merkitty *yleisten rakennusten korttelialueeksi*, jolle saa sijoittaa myös *toimisto-, näyttely-, kokoontumis-, palvelu- ja liiketiloja* (Y-1).

Espoon kaupunki suunnittelee Espoon vanhan virastokeskuksen aluetta ja uutta Espoolaistentaloa. Alueelle suunnitellaan myös asumista. Virastopihan asemakaavan muutos on valmisteluvaiheessa. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma oli nähtävillä 13.11.–13.12.2023. Kaava etenee ehdotusvaiheeseen arviolta vuonna 2024.¹ Espoon Valtuustotalo jää kaavamuutosalueen ulkopuolelle.

Yleiskaava

Suunnittelualueella on voimassa Espoon pohjoisosien yleiskaava, osa I. Kaava-alue käsittää pääosan kahdesta pohjoisimmasta suuralueesta. Kaava sai lainvoiman vuonna 1997.

Voimassa olevassa yleiskaavassa Valtuustotalo on merkitty keskustatoimintojen alueeksi (C).

Maakuntakaava

Uusimaa-kaava 2050 -maakuntakaavassa Espoon keskus on merkitty tiivistettäväksi alueeksi. Lisäksi Espoon keskus on määritelty keskustatoimintojen alueeksi sekä valtakunnan keskuksiksi.

Espoon keskuksen alueen maakuntakaava on tullut voimaan osana Helsingin seudun vaihemaakuntakaavaa 25.8.2020.²

¹ Espoon kaupunki: Virastopiha ja Espoolaistentalo

² Helsingin seudun vaihemaakuntakaava, tullut voimaan 25.8.2020.

³ Ote voimassa olevasta asemakaavasta 1:2000. Espoon karttapalvelu.

Rakennusperintö ja tehdyt inventoinnit

Espoossa ei ole toteutettu uudemman rakennuskannan kokonaisvaltaista inventointia, eikä siten Valtuustotalon rakennustaiteellista arvoa tai sen asemaa suhteessa aikakautensa rakentamiseen ole arvioitu.

Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy / Mona Schalin, arkkitehti SAFA on lausunut nyt jo puretun Espoon kaupungintalon kulttuurihistoriallisista, arkkitehtonisista ja kaupunkikuvallisista arvoista vuonna 2013. Arvotus perustui pääosin toimiston vuonna 2012 valmistuneeseen Espoon kaupungintalon rakennushistoriaselvitykseen.³

Tuolloin tehdyssä analyysissä otetaan kantaa myös Valtuustotalon arvoihin osana Espoon kauppala-talon (myöh. kaupungintalon) ja muiden hallintorakennusten yhdessä muodostamaa kulttuurihistoriallista kokonaisuutta:⁴

"Kun Espoo sai kaupunkioikeudet 1972, siitä tuli asukasluvultaan Suomen viidenneksi suurin kaupunki. Uuden hallintorakennuksen valmistuminen samoihin aikoihin, jolloin voimakkaasti kasvaneesta kauppala-sta tuli kaupunki, luo sille erityistä paikallishistoriallista merkitystä. Hallinnollisen keskuksen sijoittaminen Espoon kirkon ja historiallisen keskustan tuntumaan perustui ajatukseen paikkakunnan historian ja nykyisyyden yhdistämisestä ja paikan valinta liittyi oleellisesti kauppala-n kehittämispoliitiikkaan. Kansainvälisen arkkitehtuurikilpailun järjestä-

minen ja kansainvälisesti tunnettujen arkkitehtien, kuten Georges Candilisin, kutsuminen palkintolautakuntaan ilmensi rakentamiseen liittyviä kunnianhimoisia tavoitteita, jotka koskivat sekä julkisia palveluita että asuin-ympäristöä. Kilpailuohjelman mukaan kohteena oleva Espoon keskus olisi tulevaisuudessa pääkaupungin metropolialueen läntisen osan tärkein hallinnollinen keskus. Ensimmäisenä valmistunut kauppala-talo edusti aseman taa-jaman maisemassa muutosta kohti uutta rakentamisen mittakaavaa ja muodosti julkisen vallan tunnusku- van. Valtuustotalon rakentaminen kaupungintalon pohjois-puolelle on korostanut kokonaisuuden kulttuurihistoriallista merkittävyyttä.

Rakennushistoriallisesta merkittävydestä ja arkkitehtonisista arvoista on edellä mainitussa arvotuksessa lausuttu seuraavasti:⁵

"Espoon kaupungin alueella on useita kansainvälisesti merkittäviä modernin arkkitehtuurin ja ympäristösuunnittelun kohteita, kuten Otaniemen korkeakoulualue ja Tapiola. Modernin rakennusperinnön kuvaa täydentävät mm. Espoon keskustan kaupunkirakennus, joka lii-kennejärjestelmineen ilmentää ajalleen tunnusomaisia suunnittelutavoitteita. Espoon 1960-luvulta alkaen rakentuneen keskustan rakennushistoriallisesti merkittävin yksittäinen rakennus on kaupungintalo. Valtuustotalon kanssa kaupungintalo muodostaa kokonaisuuden, jonka suunnittelusta on vastannut aikansa eturivin arkkitehti Heikki Castrén."

Riitta Niskanen kirjoittaa Valtuustotalosta julkaisussa ICOMOS 3/2009: Suomen osaston jäsentiedote seuraavasti:

*"Valtuuston merkitystä kaupungin ylimpänä päättäjänä on painotettu erillisellä Valtuustotalolla, jonka yhdistää kaupungintaloon veistosten hallitsema aukio."*⁶

Suojelutilanne

Voimassa olevassa asemakaavassa ei ole rakennusta koskevia suojelumerkintöjä tai -määräyksiä.

Pro Espoo ry ja Espoon sitoutumattomat ry tekivät rakennussuojeluesityksen Espoon kaupungintalosta ja Espoon virastokeskuksesta (Valtuustotalo, Virastotalo 1 ja Virastotalo 2) vuonna 2008. Asia oli ajankohtainen keväällä 2008 järjestetyn Espoon kaupungintalon ja keskustakortteleiden ideakilpailun vuoksi. Asiaa hoiti Museovirasto. Museoviraston kanta asiaan oli, että suojeluesitys oli perusteltu, ja että virastokeskuksen suojelu olisi luontevaa ratkoa ensisijaisesti asemakaavoituksen kautta.⁷

Sekä Museovirasto, Espoon kaupunginmuseo, että Uudenmaan ELY-keskus antoivat lausuntoja kaavan valmistelun aikana. Suojelu ei kuitenkaan toteutunut. Espoon kaupungintalo purettiin vuonna 2022.

³ Salonen–Schalin 2013.

⁴ Salonen–Schalin 2013, 4.

⁵ Salonen–Schalin 2013, 4–5.

⁶ Niskanen 2009, 7.

⁷ Museoviraston lausunto 2008.

KOHDE KAUPUNKIKUVASSA

Espoon keskus

Valtuustotalo sijaitsee Espoon keskuksen kaupunginosassa, joka on Espoon hallinnollinen keskus. Alueella on lisäksi kuusi asuinalueita: Kiltakallio, Kirkkojärvi, Saarniraivio, Suna, Suvela ja Tuomarila. Espoon keskus kuuluu Vanhan-Espoon suuralueeseen ja Kanta-Espoon tilastoalueeseen. Kaupunginosa sijaitsee Turunväylän ja Kehä III:n risteyksen eteläpuolella.

Espoon keskuksessa sijaitsee Espoon rautatieasema, joka palvelee lähiliikennettä. Alueen kaupallinen keskus sijaitsee rautatieaseman eteläpuolella, ja se muodostuu vuonna 1988 valmistuneesta Espoontorin kauppakeskuksesta ja vuonna 2008 valmistuneesta Entressen kauppakeskuksesta. Kaupallisen keskuksen yhteydessä toimivat myös kirjasto ja Samarian terveysasema.

Espoon keskuksessa sijaitsee kahdeksan peruskoulua ja yksi lukio: Hösmärinpuiston koulu, Jalavapuiston koulu, Kirkkojärven koulu, Kirstin koulu, Saarnilaakson koulu, Sunan koulu, Tuomarilan koulu, ruotsinkielinen yhteiskoulu Lagstads skola ja Kuninkaantien lukio. Lisäksi ammatillista koulutusta tarjoaa Omnia-koulutuskuntayhtymä.

4 Ilmakuva Espoon keskukselta vuodelta 2023.
Kohderakennus ympyröity. 1:10 000. Espoon karttapalvelu.

SAATSI ARKKITEHDIT

ESPOON VALTUUSTOTALO | RAKENNUSHISTORIASELVITYS | 31.5.2024

Valtuustoaukio ja Vaakunasillan hallintoaukio

Espoon Valtuustotalon länsijulkisivun edustalla sijaitsee Valtuustoaukio. Toisin kuin Valtuustotalo, Valtuustoaukio sijaitsee vireillä olevan Virastopihan asemakaavamuutoksen alueella. Valtuustoaukio on Espoonkadun yli kurottavana oleskelualueena osa Valtuustotalon kokonaisuutta ja ulkoalueiden jatkumoa. Kaupunkitilassa tätä on korostettu asfaltista erottuvalla kiveyksellä, joka

5 Ilmakuva Espoon keskuksesta vuodelta 2023.
Kuvaan on merkitty sekä Valtuustoaukio että Valtuustotaloa ja kaupungintaloa yhdistänyt Vaakunasillan hallintoaukio, jolla sijaitsee Leena Turpeisen veistos. Espoon karttapalvelu.

6 Ote vuoden 2023 ilmakuvan päälle sijoitetusta ajantasa-asemakaavasta, johon on nimetty Valtuustoaukio. Nostettua hallintoaukiota ei ole nimetty asemakaavassa. Aukion kohdalla on kaavamerkintä ajo/ma. Espoon karttapalvelu.

alkaa Valtuustotalon pääsisäänkäynniltä ja päättyy Valtuustoaukion alueeseen. Valtuustoaukiolta muodostuu aksiaalinen yhteys Valtuustotalon pääsisäänkäyntiä kohti. Valtuustoaukion yhteydessä sijaitsevalla viherkaistaleella, sen kasvillisuudella sekä Valtuustotaloa vastapäätä kasvavalla puurivistöllä on suuri merkitys kaupunkitilan viihtyisyyden rakentumisessa. Puut on oletettavasti istutettu samaan aikaan kuin Valtuustotalo on valmistunut, ja ne näkyvät taimina varhaisessa valokuvassa. Myös paikalla säilyneet betoniset istutuslaatikot ovat oletettavasti alkuperäiset.

Purettu Espoon kaupungintalon ja Valtuustotalon välissä sijaitsee Vaakunasillan nostettu aukio. Tälle hallintoaukiolle oli ennen kaupungintalon purkamista kulku Espoonkadun ylittävältä jalankulkuväylältä sekä kaupungintalon Espoonkadun puolella sijainneita suuria portaita pitkin. Vaakunasillan hallintoaukiolla on edelleen kaupunkikuvallisesti merkittävä rooli Valtuustotalon ulkoalueita tarkasteltaessa: hallintoaukio taideteoksineen korostaa rakennuksen tärkeyttä kaupunkitilassa.

Riitta Niskanen on kirjoittanut julkaisussa ICOMOS 3 / 2009 hallintoaukiosta seuraavasti: *"Myös Espoossa valtuuston merkitystä kaupungin ylimpänä päättäjänä on painotettu erillisellä Valtuustotalolla, jonka yhdistää kaupungintaloon veistosten hallitsema aukio."*

7 Valtuustotalo kuvattuna oletettavasti pian valmistumisensa jälkeen. Etualalla Valtuustoaukio, oikealla ylhäällä hallintoaukio. Taustalla vasemmalla pilkottaa vuonna 2006 valmistuneen koululaajennuksen tieltä purettu kansakoulun opettaja-asuntola. Valtuustoaukiolla kuvassa näkyvät ulkovalaisimet eivät ole säilyneet. Betoniset istutuslaatikot ja puurivi sekä vastaava puinen pergolarakenne kuitenkin löytyvät Valtuustoaukiolta tänäkin päivänä. Vanhan valokuvan kellertävään taittavat sävyt johtuvat oletettavasti kuvausajankohdasta sekä käytetystä kuvauskalustosta. Kuva: Suomen Elinkeinoelämän Keskusarkisto ELKA.

RAKENNUSHISTORIA

SAATSI ARKKITEHDIT
ESPOON VALTUUSTOTALO | RAKENNUSHISTORIASELVITYS | 31.5.2024

8 Ilmakuva vuodelta 2019. Valtuustotalon oikealla puolella sijaitsevaa Espoon kaupungintaloa ei ole vielä purettu. Kuva: Eetu Sorvali 2019, KAMU Espoon kaupunginmuseo.

RAKENTAMISEN LÄHTÖKOHTIA

Södrik, Espoon tuomiokirkon kirkonkylä

Espoon vanhin asutus keskittyi keskiajalla Espoonjoki-laakson ja Glimsinjoen tuntumaan. Entisessä Södrikin eli Söderijken (Suvela) kylän kupeessa sijaitsee arviolta 1480–1490-luvuilla valmistunut, myöhäiskeskiaikainen ristikirkoksi laajennettu harmaakivikirkko kirkkoympäristöineen. Espoon tuomiokirkkona nykyisin tunnettu rakennus on Espoon vanhin säilynyt rakennus. Harmaakivikirkko on aikoinaan korvannut jo 1300-luvulla käytössä olleen puukirkon. Tuomiokirkon ympäristössä asutusta on ollut siis ainakin 700 vuotta.⁸

Espoon keskus on vuosisatojen aikana kehittynyt Södrikin kylän viiden kantatilan maille. Nämä suurehkot tilat ovat antaneet nimensä kaupunginosan nykyisille asuinalueille: Doms (Tuomarila), Jofs (Jouppi), Kirstins (Kirsti-alkuiset paikannimet Suvelassa), Dahl ja Suna. Södrikin kylän keskus sijaitsi kirkkoa vastapäätä, Espoonjoen vastarannalla. Kylästä on myöhemmin käytetty myös nimeä Kirkby (Kirkonkylä).⁹

⁸ Hiekkanen 1999, 66–67; Härö 1991, 63–64; Sillanpää 2003, 29–31.

⁹ Lindholm 1999, 27–28.

⁹ Ote Senaatin kartaston karttalehdestä VII Espoo vuodelta 1885. Espoon keskuksen paikalla on pieni kirkonkylä. Karttaan on hahmoteltu tuleva rautatielinjaus sekä Espoon asema. Kohderakennuksen sijainti merkitty ympyrällä. 1:10 000. Maanmittauslaitos.

Alueen liikenneyhteydet kohentuivat merkittävästi, kun rautatie Pasilasta Karjaalle valmistui vuonna 1903. Karjaan ja Turun välinen rataosuus oli rakennettu jo vuosina 1897–1899. Kirkonkylälle perustettiin Espoon asema. Radan valmistuminen merkitsi kasvusysäystä tulevan Espoon keskuksen alueelle ja kytki kylän nopeasti kasvavan Helsingin vaikutuspiiriin.¹⁰

Pian rautatieaseman valmistumisen jälkeen Södrikin tilalliset alkoivat palstoittaa maitaan pieniksi tonteiksi, joita myytiin tai vuokrattiin rakennustonteiksi haluaville. Suomen itsenäistymiseen mennessä Södrikin kylän maista oli palstoitettu noin sata tonttia, useimmat Jofsin ja Domsin kantatiloista. Osaa näistä tonteista alettiin kutsua Tuomarilaksi. Vuonna 1917 Södrikin kylän asukasluku oli noussut vuosisadan alusta noin kolminkertaiseksi, 293 henkilöön.¹¹

1960-luvulle tultaessa kirkonkylässä sijaitsivat muun muassa kunnantalo (valmistunut 1933, korotettu 1945), Muuralan sairaala (valmistunut 1920), Tuomarilan vaapaalokunnan talo (valmistunut 1950), Lagstadin kansakoulu (perustettu 1873, uusi koulurakennus valmistunut 1951) ja pappila. Lisäksi kylässä sijaitsi apteekkari Wallin apteekkitalo (valmistunut 1921), ruokakauppoja sekä muita liikkeitä. Kylän merkittävin työllistäjä oli 1920-luvulla perustettu Lindholmin saha.¹²

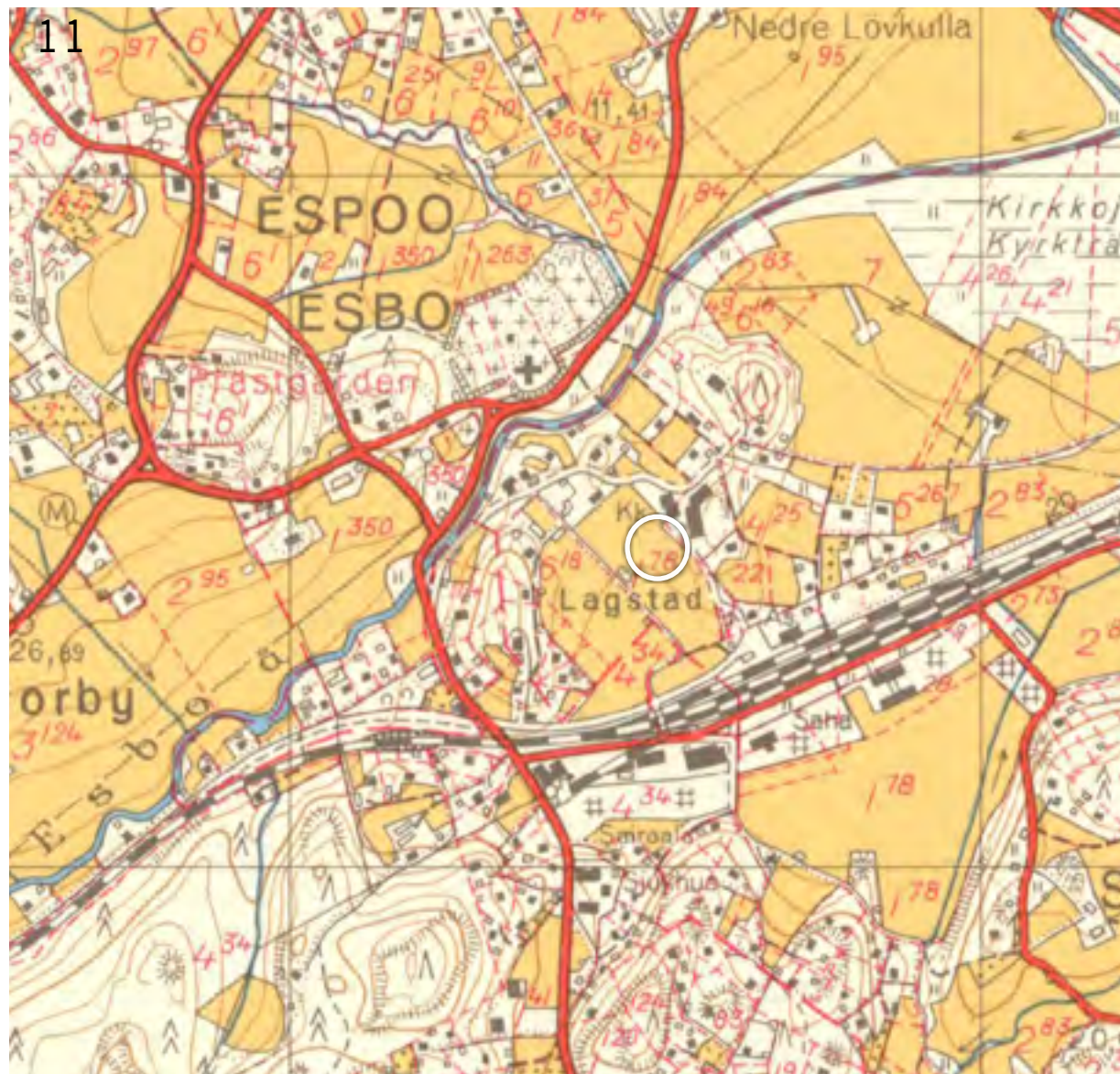

10 Vielä 1950-luvulla Espoon keskuksen alue on ollut väljästi rakennettua taajama-aluetta. Kuvan edustalla Espoon tuomiokirkko ja Espoonjoki ja taka-alalla vuonna 1922 rakennettu Lindholmin saha sekä rautatie. Kuvan keskivaiheilla on uusi, vuonna 1951 valmistunut arkkitehti Toivo Pellin suunnittelema Lagstadin kansakoulu. Kuvaaja tuntematon. Kuvaaja rajattu alareunastaan. Kuva: KAMU Espoon kaupunginmuseo.

10 Heiskanen 2008, 16; Maisala 2008, 18; Lahti 1975, 34.

11 Lahti 1975, 34–38.

12 Sillanpää 1998.

11 Ote Maanmittauslaitoksen peruskartasta (*Espoo, karttalehti 203212*) vuodelta 1961. Tulevan Espoon keskuksen alue on yhä väljästi rakennettua taajama-aluetta. Kohderakennuksen sijainti ympyröity. 1:10 000. Maanmittauslaitos.

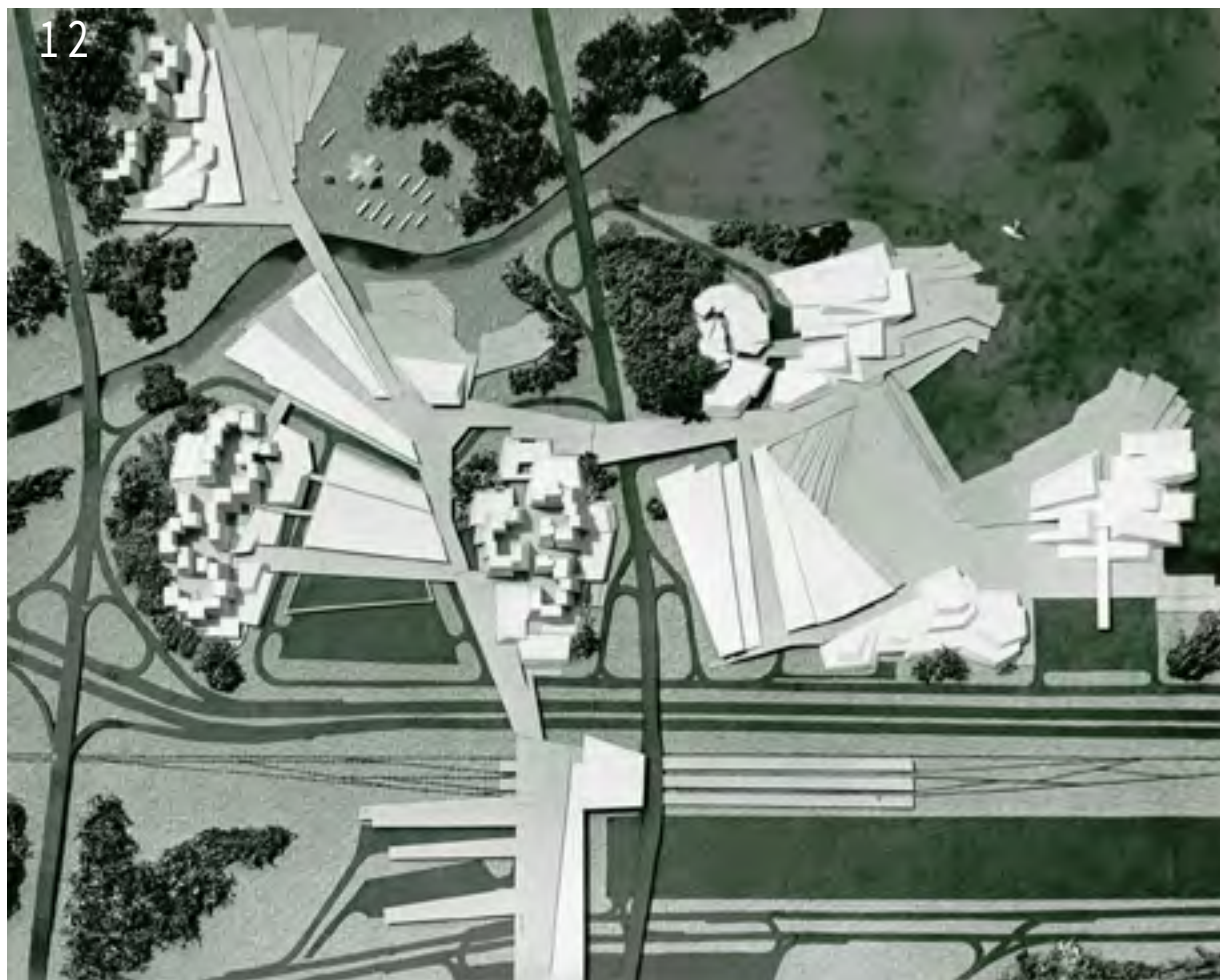
Espoon hallinnollisen keskuksen tuleva sijainti

Espoo kasvoi sotien jälkeen voimakkaasti 1940–1950-luvuilla, ja kehittyi maatalousvaltaisesta maalaiskunnasta nopeasti kauppa-, palvelu- ja teollisuuskaupungiksi. Vuonna 1963 Espoosta tuli kauppal, jossa oli jo noin 60 000 asukasta. Vanha kunnantalo Muuralassa oli riittämättömän kasvavan kunnan tarpeisiin ja 1960-luvun alussa hallinnon toimitiloja oli hajallaan Leppävaarassa, Tapiolassa ja naapurikunnassa Kauniaisissa.¹³

Espoon kauppalan keskuksen sijainnista käytiin pitkäkällinen kädenvääntö 1960-luvulla. Vuoden 1965 alussa asetettu kauppalantalotoimikunta esitti viittä eri paikkavaihtoehtoa, joista neljä sijaitsi keskisen Espoon alueella ja yksi Leppävaarassa. Myös Helsingin kupeessa kasvanutta Tapiolaa harkittiin varhaisessa vaiheessa, mutta vaihtoehdosta luovuttiin maantieteellisen sijainnin vuoksi. Helsingin kaupunki oli Leppävaarassa suuri maanomistaja, ja pelko Leppävaaran ja Tapiolan liittämistä Helsinkiin oli olemassa. Täten myös Leppävaarasta luovuttiin. Keskuksen sijoittamista harkittiin myös Kauniaisii, mutta tämä olisi vaatinut alueliitoksen. Lisäksi Espoon keskuksen paikaksi ehdotettiin nykyisen Nihtisillan aluetta.¹⁴

¹³ Maisala 2008, 69–72.

¹⁴ *ibid.*

12 Valokuva kilpailua varten rakennetusta pienoismallista. Aseman pohjoispuolelle on sijoitettu veistoksellisten julkisten rakennusten rykelmä. Suunnitelmassa on ehdotettu 1950-luvulla Turunväylän rakentamisen yhteydessä kuivatetun Kirkkojärven palauttamista entiselleen. Kuva julkaisun Jaakko Muikku: *Maaailma suunnitteli Espoole keskustan: Espoon kansainvälinen keskustakilpailu 1966–67* (2020) sivulta 44. Jan Chmielewskin valokuva-arkisto.

Lopulta vuonna 1965 syntyi päätös keskuksen sijoittamisesta Muuralaan, Espoon tuomiokirkon ja vanhan kunnantalon tuntumaan. Muiden vaihtoehtojen heikkoutena pidettiin etäisyyttä rautatiestä. Valittu alue sijaitsi sekä maantieteellisesti hyvin keskellä Espoota että liikenteellisesti hyvällä paikalla Helsingistä Turkuun vievän rautatien ja moottoritien varrella. Helsingin seudun tasapainottamiseksi Espoon keskuksen tuli olla riittävä voimatekijä Helsingin keskusta nähden ja siitä kaavailtiin pääkaupunkiseudun läntistä pääkeskusta.¹⁵

Toimikunta edellytti, että hallinnolliseen keskusta tulee sisällyttää myös palveluita ja kulttuuritoimintaa niin, että siitä muodostuu Espoon kiistaton keskus. Keskustahankkeelle haluttiin saada näkyvyyttä ja joulukuussa 1965 kauppalanvaltuusto päätti Espoon keskustan kansainvälisen arkkitehtuurikilpailun järjestämisestä.¹⁶

13 Arkkitehtitoimisto Castrén-Jauhiainen-Nuuttilan suunnittelema Espoon kaupungintalo valmistui vuonna 1971. Kuva on vuodelta 1972. Kuva: KAMU Espoon kaupunginmuseo.

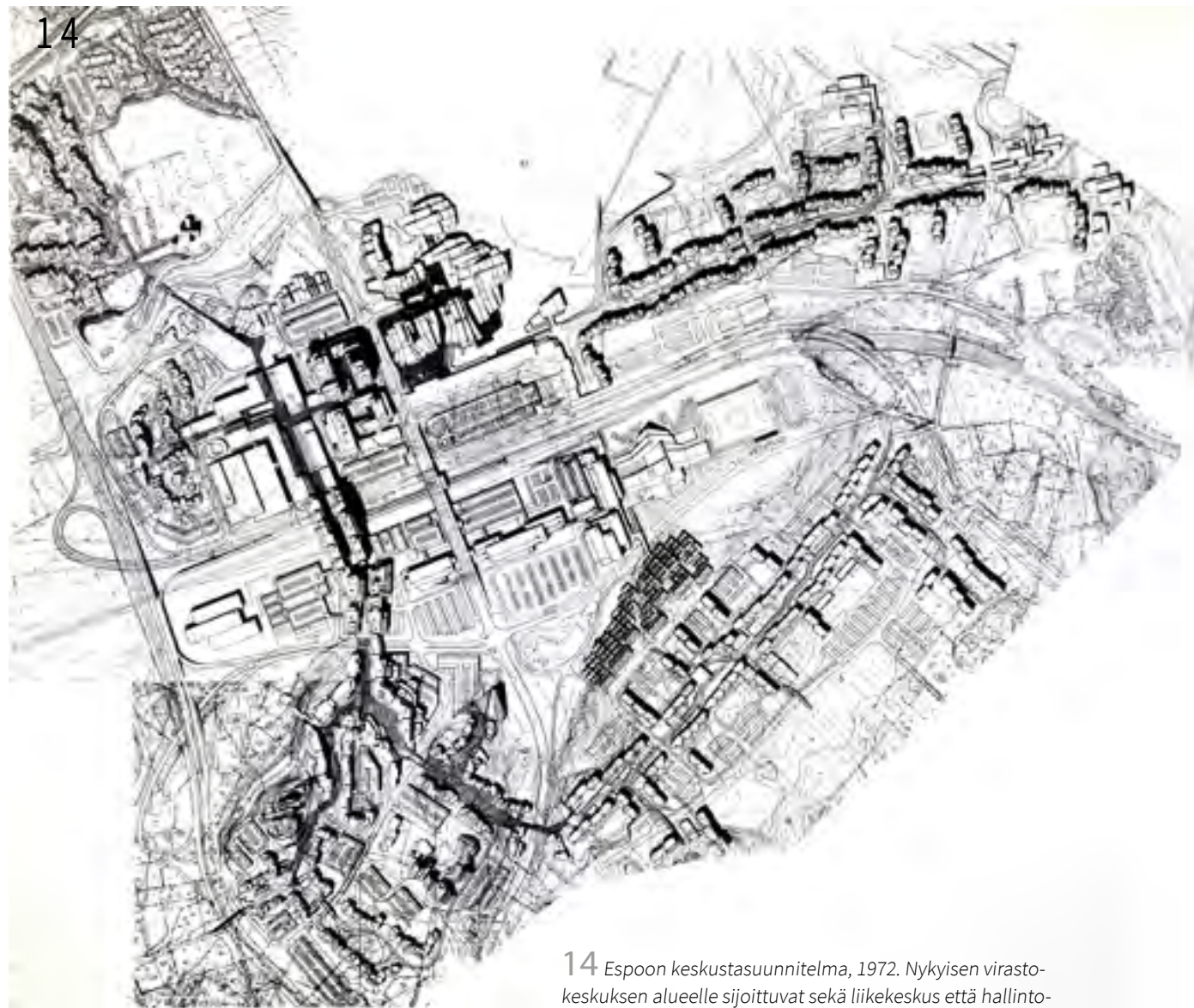
15 Heiskanen 2008, 15; Maisala 2008, 71–73.

16 Holste 2017, 47

Espoon kansainvälinen keskustakilpailu 1966–67

Espoon kauppalan uuden hallintokeskuksen kansainvälinen suunnittelukilpailu julistettiin 10. syyskuuta 1966. Tehtävänä oli ideoida Espoon hallinnollinen keskusta rautatieaseman tuntumaan. Hallinnollisen keskuksen, kauppatalon sijainnille annettiin vapaat kädet. Lisäksi suunnitelmaan tuli sisällyttää ainakin kirjasto, taidemuseo ja mahdollisesti muita museoita, uusi kirkko vanhan lisäksi, teatteri, konserttisali, erilaisia järjestö- ja nuorisotiloja, työväenopisto, lukioasteen koulut noin 4000 oppilasta varten sekä 400 hehtaarin korkeakoulu-kampusalue noin 10 000 opiskelijalle. Julkisen rakentamisen lisäksi alueelta tuli löytyä kaupallista toimintaa sekä tilaa toimistoille.¹⁷

Kilpailuun osallistui 172 ehdotusta 37 maasta. Elokuussa 1967 kilpailun voittajaksi julistettiin puolalaisten arkkitehtien Jan Chmielewskin, Janusz Kazubińskin ja Krzysztof Kuraśin ehdotus. Puolalaiset arkkitehdit palkattiin samana vuonna Espoon kaavoitusosastolle työstämään jatkosuunnitelmaa. Suunnitelman lähtökohdat olivat kuitenkin muuttuneet kilpailuohjelmasta: Espoota kehitettäisiin ensisijaisesti monikeskuisena kaupunkina ja kilpailun kohteena ollut alue tulisi olemaan pelkästään hallinnollinen keskus.¹⁸

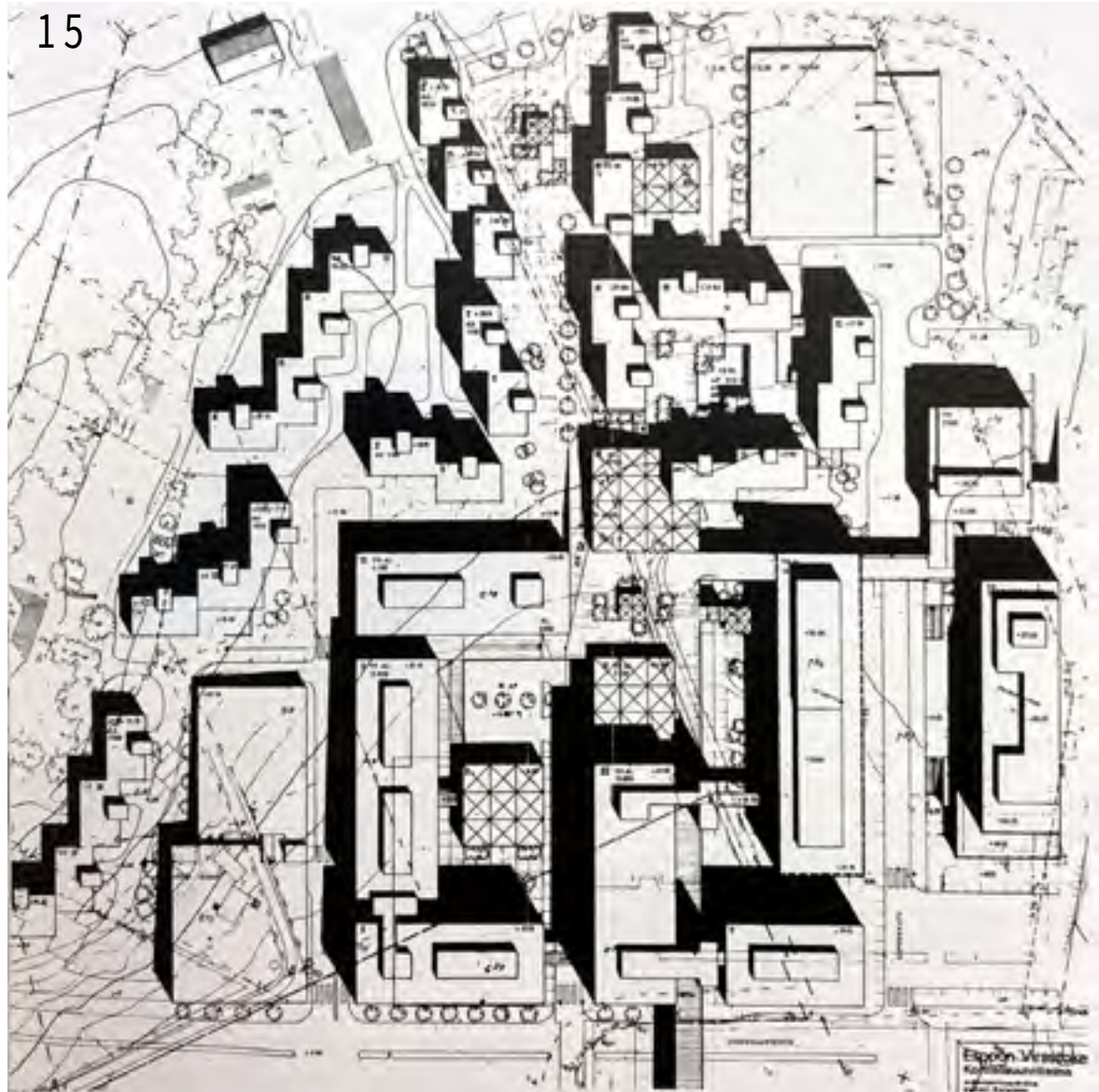
14 Espoon keskustasuunnitelma, 1972. Nykyisen virastokeskuksen alueelle sijoittuvat sekä liikekeskus että hallintotilat. Hallintotilat ovat 17-kerroksisia tornitaloja.

Kuva julkaisun Pertti Maisala: Espoo – oma lukunsa: kaupunkisuunnittelun, kaupunkirakentamisen ja kaavoitushallinnon kehitys vuoteen 2000 (2008) sivulta 300. Espoon kaupunki.

¹⁷ Muikku 2020, 36–37; Maisala 2008, 293.

¹⁸ Muikku 2020, 48; Maisala 2008, 294.

15

15 Virastokeskus, korttelisuunnitelma, 1975. Suunnittelija Arkkitehtitoimisto Juhani Katainen. Vaihtoehto 6, jonka pohjalta laadittiin alueen asemakaavaehdotus.

Kuva julkaisun Pertti Maisala: Espoo – oma lukunsa: kaupunkisuunnittelun, kaupunkirakentamisen ja kaavoitushallinnon kehitys vuoteen 2000 (2008) sivulta 302. Espoon kaupunki.

RAKENNUTTAMINEN

Virastokeskuksen kaavoitus

Espoon keskuksen suunnittelukilpailun voittaneen ehdotuksen pohjalta kehitettiin Espoon keskuksen kokonaissuunnitelmaa, joka käsitti massiivisen hallintokeskuksen lisäksi runsaasti asunalähiöitä sen ympärille Kirstinharjuun, Kiltakalliolle ja Pappilanmäkeen saakka. Asemakaavatyö eteni kuitenkin hitaasti, ja kauppalantalo saatiin rakenteille 1960–1970-luvun vaihteessa poikkeusluvalla. Talo suunniteltiin alustavan Virastokeskuksen kaavaluonnoksen pohjalta, jonka mukaisesti rakennuksessa varauduttiin radan yli kulkevaan pääjalkenkulutasoon.¹⁹

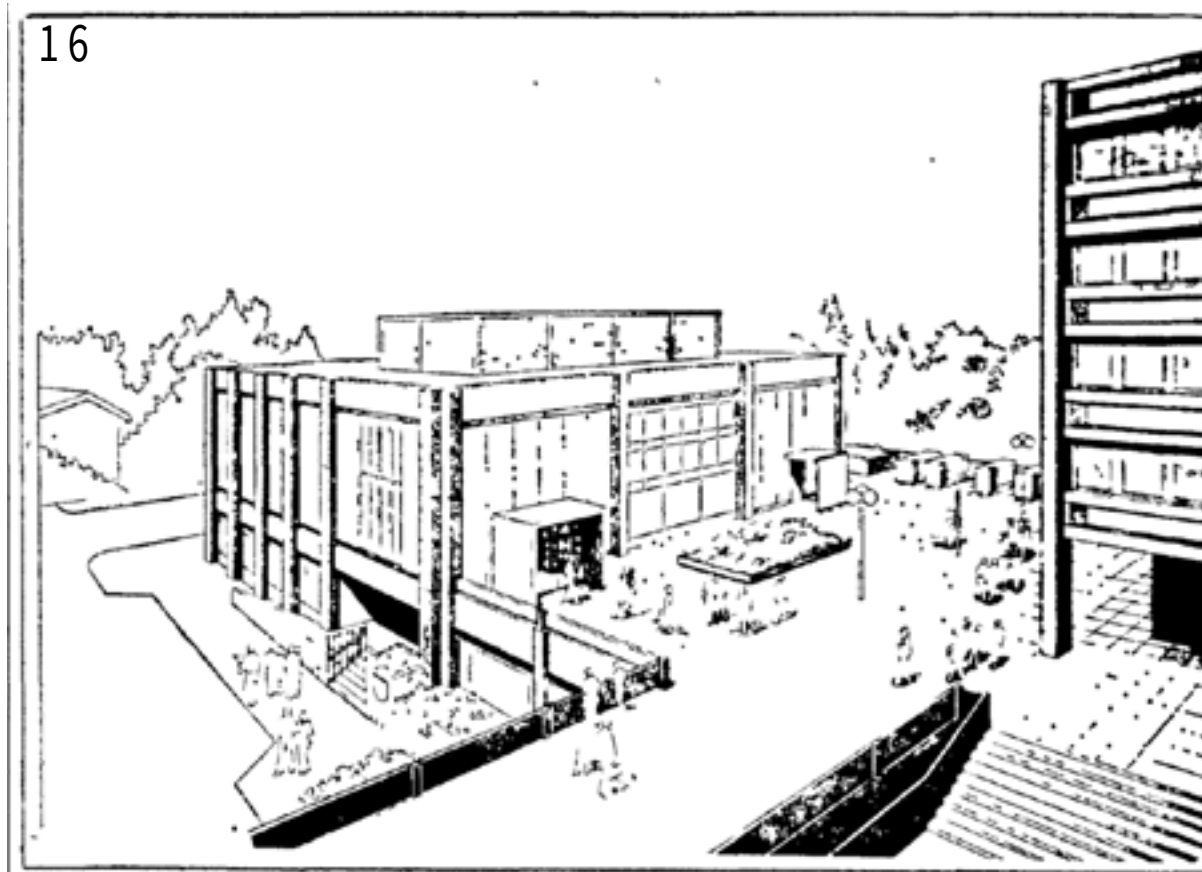
Puolalaisen arkkitehtiryhmän keskustasuunnitelma julkaistiin painettuna loppuraporttina vuoden 1973 alussa. Se sisälsi Virastokeskuksen asemakaavaluonnoksen lisäksi Suvelan kaavan, Kanta-Espoon rakennusrunkoehdotuksen sekä alustavan luonnoksen tiiviistä korttelistruktuurista jokilaakson poikki Pellon seisakkeen kohdalla.²⁰

Keskuksen ensimmäinen vahvistettu asemakaava oli Valtuustotaloa varten räätälöity pinta-alaltaan pieni, 3,30 hehtaaria käsittävä *Espoon keskus II*,²¹ jonka laativat arkkitehdit Veli Silvo ja Pertti Maisala. Kaavan laajuus oli 22 500 kerrosalaneliömetriä, ja se vahvistettiin ympäristöministeriössä vuonna 1977.

¹⁹ Maisala 2008, 295.

²⁰ Maisala 2008, 299.

²¹ Maisala 2008, 302.

16 Valtuustotalo etelästä nähtynä, viivapiirustus.
Kuva Helsingin Sanomien 8.6.1977 sivulta 9.

17 Valtuustotalossa on säilynyt runsaasti alkuperäisiä pintamateriaaleja ja -rakenteita. Näkymä Valtuustotalon ylimmän kerroksen tasanteelta pääaulaan. Valokuva on julkaistu YIT:n vuoden 1978 toimintakertomuksessa. Kuva: YIT:n arkisto, ELKA.

Rakennushanke

Syyskuussa 1976 Espoon kaupunginhallituksen kokoustoimikunta arvioi uuden Valtuustotalon kustannukseksi 10 miljoonaa markkaa. Kokoustilatoimikunnan puheenjohtaja Björn Immonen piti Helsingin Sanomien haastattelussa taloa kooltaan ja hinnaltaan vaatimattomana investointina. Suunnittelussa painotettiin säästäväistä linjaa sekä mahdollisimman tehokasta toiminnallisuutta. Rakennuksen ulkohahmon kuvailtiin muistuttavan viereistä kaupungintaloa. Toisaalta taloon oli määrä sijoittaa espooalaisten taiteilijoiden töitä.²²

Uuden Valtuustotalon suunnittelutyöstä vastasi arkkitehtitoimisto Castrén-Jauhiainen-Nuuttila. Valtuustotaloon suunniteltiin tilavuudeltaan 430 neliömetrin istuntosali, johon mahtuisi 84 kaupunginvaltuutettua, kaupunginhallitus, 20 virkamiestä ja 20 lehdistön edustajaa. Yleisön tilat kaavailtiin parvekkeelle. Rakennuksessa tuli voida käyttää samanaikaisesti kahviota ja kaikkia ryhmähuoneita eri tilaisuuksiin. Tavoitteena oli monitoiminen ja elävä rakennus valtuuston istuntosalin ympärille. Rakennukseen suunniteltiin monipuoliset koustekniset laitteistot: äänestyskone, äänentoisto- ja audiovisuaaliset laitteet sekä mahdollisuudet radiointiin ja televisiointiin.²³

22 HS 29.9.1976.

23 ibid.

18 Valtuustotalon rakennustyömaa heinäkuussa 1977. Työmaan takana näkyy vuonna 1954 valmistunut arkkitehti Toivo Pellin suunnittelema Lagstadin kansakoulu. Kuvan vasemmassa laidassa näkyvä kansakoulun opettaja-asuntola purettiin vuonna 2006 valmistuneen koululaajennuksen tieltä. Kuvan oikeassa laidassa näkyvä niin ikään arkkitehtitoimisto Castrén-Jauhiainen-Nuuttilan suunnittelema Espoon kaupungintalo (1971) purettiin vuonna 2022. Kuva: Pentti Aalto, 1977. KAMU Espoon kaupunginmuseo.

Valtuustotalon rakennustyöt käynnistyivät kesäkuussa 1977. Syksyllä 1977 Valtuustotalon pääurakoitsijaksi valittiin Yleinen Insinööritoimisto Oy. Varsinaiset rakennustyöt käynnistyivät pian urakoitsijan varmistumisen jälkeen, syys-lokakuussa. Rakennuksen oli määrä valmistua vuoden 1978 loppuun mennessä.²⁴

Hankkeen muut suunnittelijat

- Rakennesuunnittelu
Insinööritoimisto Mikko Vahnen Ky
- LVI-suunnittelu
Insinööritoimisto Sassicon Oy
- Sähkösuunnittelu
Sähköinsinööritoimisto Eino Ranta-aho
- Akustinen suunnittelu
Arkkitehtitoimisto Alpo Halme
- Sisustussuunnittelu
Vuokko ja Torsten Laakso, Sisustusarkkitehdit Ky²⁵

24 HS 7.11.1977; HS 8.6.1977.

25 Rakennusselitys 1977, 1–2.

19 Valtuustotalossa on säilynyt runsaasti alkuperäisiä pintamateriaaleja- ja rakenteita. Näkymä Valtuustotalon aulasta valtuustosaliin. Kuva: YIT:n arkisto, ELKA

20

20 Espoon kaupungintalo ja Valtuustotalo kuvattuna
huhtikuussa 1989. Kuva: Pentti Aalto 1989.
Kuva: KAMU Espoon kaupunginmuseo.

21 Valtuustosalin valmistumisensa jälkeen. Valtuustosalin alkuperäiset kiinteät pöytäkalusteet, istuimet tai taulu eivät ole säilyneet. Lisäksi lattiamateriaali on vaihtunut ja parven kaiteeseen on tehty muutoksia. Kuva: YIT:n arkisto, ELKA.

Arkkitehtitoimisto Castrén-Jauhiainen-Nuuttila

Arkkitehtitoimisto Castrén-Jauhiainen-Nuuttila on Heikki Castrénin, Juhani Jauhiaisen ja Marja Nuuttila-Heleniuksen vuonna 1972 perustama arkkitehtitoimisto. Castrén, Jauhiainen ja Nuuttila työskentelivät alun perin yhdessä Viljo Revellin arkkitehtitoimistossa, Castrén vuodesta 1956 toimistoarkkitehtina ja vuodesta 1964 osakkaana, Jauhiainen vuodesta 1960 ja Nuuttila vuodesta 1964 toimistoarkkitehteina. Kaikki kolme osakasta olivat valmistuneet arkkitehdiksi Teknillisestä korkeakoulusta 1950–1960-lukujen vaihteessa.

Viljo Revellin yllättävän kuoleman jälkeen Castrén perusti oman arkkitehtitoimistonsa Heikki Castrén & Co:n jatkamaan Revellin toimiston keskeneräisiä suunnitteluhankkeita. Juhani Jauhiainen ja Marja Nuuttila toimivat toimiston äänettöminä yhtiömiehinä Mirja Castrénin ja Kimmo Söderholmin ohella. Vuonna 1972 Castrénin toimiston seuraajaksi perustettiin Castrén-Jauhiainen-Nuuttila Oy.²⁶

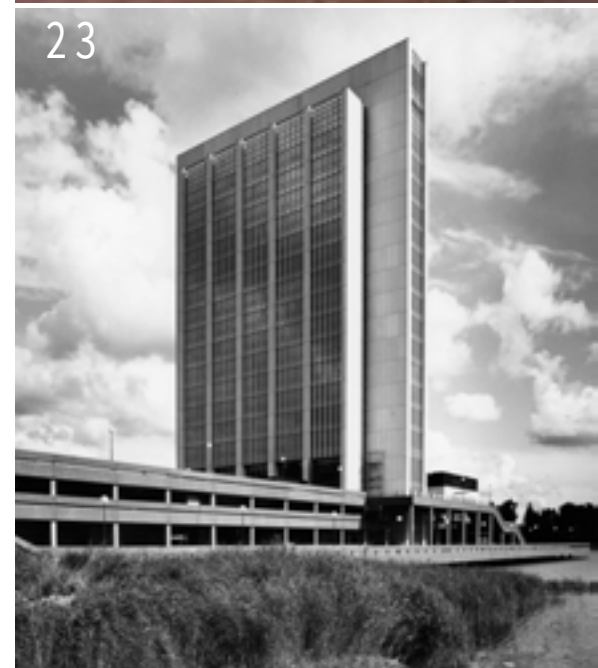
2000-luvulla nimellä *Arkkitehtitoimisto CJN Oy* toiminut arkkitehtitoimisto myytiin Vartola Oy:lle vuonna 2016. 2010-luvun lopulla Arkkitehtitoimisto CJN, KVA Arkkitehdit (Vartola Oy) ja Mika Päivärinne Oy muodostivat yhdessä KVA Arkkitehdit Oy:n. Yritys asetettiin konkurssiin kesäkuussa 2023 ja KVA Design Oy lopetti toimintansa vuoden 2023 lopulla.

Merkittäviä kohteita

- Espoon kaupungintalo, Espoo (1971, purettu 2022)
- Virastotalo 1, Espoo (1975, purettu 2013)
- Accountor Tower (Nesteen torni), Espoo (1976)
- Pohjola-talo, Kouvola (1977)
- Kokkolan kaupungintalo, Kokkola (1980)
- Pasilan virastokeskus, Helsinki (1982)
- Lappeenrannan kaupungintalo, Lappeenranta (1983)
- Kuntatalo (Suomen Kuntaliiton toimitalo), Helsinki (1983)
- Pasilan rautatieasema, Helsinki (1990, purettu 2017)

22 Kouvolaissa sijaitseva Pohjola-talo juuri valmistuneena, kuvattuna kauppatorin puolelta. Virastotalon suuri massa on jaettu kahtia sisäänvedetyllä tekniikkakerroksella. Pituussuunnassa Arkkitehtitoimisto Castrén – Jauhiainen – Nuuttila suunnitteleman rakennuksen katkaisee ulostyöntyvä porrasaula. Kuva: Eero Suikki, 1977. Kouvolan kaupunginmuseo.

23 Espoon Keilaniemessä sijaitseva Nesteen pääkonttori. Rakennuksesta on käytetty myös nimiä Nesteen torni, Raaden hammas, Fortumin torni sekä Accountor Tower. Kuva: Simo Rista. KAMU Espoon kaupunginmuseo.

26 Helasvuo–Koivula–Mustonen–Nielsen 2013, 19.

24 Kokoluokaltaan valtavan Pasilan virastokeskuksen rakennustyöt aloitettiin vuonna 1973 ja rakennus valmistui vuonna 1982. Suunnittelijana toimi arkkitehtitoimisto Castrén–Jauhiainen–Nuuttila. Neljän korttelin kokoisessa rakennuksessa on kahdeksan maanpäällistä ja neljä maanalaista kerrosta. Valmistuessaan se oli pohjoismaiden suurin virastotalo.

Rakennuksen julkisivuarkkitehtuuri ja massoittelu noudattavat tyypillistä 1970-luvun virastoarkkitehtuuria, jossa rakennuksen moduulimitoitettu runko sekä vähäeleinen julkisivu heijastavat tehokkaan rakentamisen ihanteita. Kuvassa etualalla Maija Nuotion pronssiveistos Vesileikki (1982). Kuva: Meela Leino, 2014. Arkkitehtuurimuseo.

VALTAKUNNALLINEN KONTEKSTI

Yleisesti

Espoon Valtuustotalo on arvotettu tässä rakennushistoriaselvityksessä suhteessa vastaaviin 1970–1980-luvulla toteutettuihin kaupunkien hallintorakennuksiin Suomessa.

Suomen kaupungeissa sijaitsevien hallintorakennusten joukosta löytyy muun muassa valtion virastotaloja, kunnan-, kauppalan- ja kaupungintaloja sekä erityyppisiä monitoimitaloja, joissa esimerkiksi ovat yhdistettynä kirjasto ja kaupungintalon toimintoja. Tarkastelussa rajattiin valtakunnallista kontekstia niin, että valtion virastotaloja ei otettu mukaan tarkasteluun. Selvityksessä on tarkasteltu ainoastaan suomalaisten kaupunkien omia hallintorakennuksia, eli kunnan- kauppalan- ja kaupungintaloja. Toisinaan virastotalo-nimitystä on kuitenkin käytetty myös rakennuksesta, jossa on kunnan- ja kaupungintalon toimintoja.

Hallintorakennukset 1970–1980-luvuilla

Toisen maailmansodan päätyttyä kunnan- ja kaupungintaloja rakennettiin paljon. Muun muassa sodasta pahoin kärsineeseen Lappiin rakennettiin lukuisia uusia kunnantaloja.²⁷ Sodan jälkeen kunnantaloihin liitettiin erilaisia kunnallisia palveluja ja toimintoja. Toiminnot olivat usein terveydenhoitoon ja kulttuuriin liittyviä, esimerkiksi pienen Tarvasjoen kunnantalo oli samalla myös terveystalo. Monen kunnantalon yhteydessä oli

27 Arkkitehtuurimuseo: Kunnan- ja kaupungintalot

paloasema ja letkunkuivaustorni sireeneineen. Viialan kunnallisessa monitoimitalossa vuodelta 1962 sijaitsi kirjasto.²⁸ Kuntien tehtävät lisääntyivät hyvinvointivaltion rakentamisen kautena 1960–1970-luvuilla,²⁹ ja varsinkin 1960-luvulla järjestettiin useita hallinto- ja kulttuuri-keskuskilpailuja.³⁰

Valtionosuusjärjestelmä ja kuntien kantokykyluokitus ovat taanneet Suomessa myös syrjä- ja maatalousseutujen kunnille mahdollisuudet kunnallisten laitosten ja myös kunnantalojen edustavaan rakentamiseen.³¹ Kirkonkylien edustavimmat rakennukset ovatkin kirkon jälkeen usein kunnantaloja. Lauri Putkosen toimittamassa teoksessa "Päätöksen paikka: kunnantalot ja kaupungintalot" vuodelta 2009 kirjoitetaan kunnantalojen merkityksestä seuraavasti:³² *"Kunnantalo ei ehkä samalla tavoin kuin kirkko rakennuksena ole luonut paikallista identiteettiä, mutta kunnan monipuolinen toiminta ja myös rakennukset, jotka tekevät kirkonkylistä moderneja keskuksia, viestittävät kunnan merkityksestä yhteisönä. Ne ovat olleet osatekijöinä luomassa myös vahvaa kotiseututunnetta, joka on tullut näkyviin, kun oma kunta hallinnollisena yksikkönä on kuntaliitoksen yhteydessä kadonnut. Uusissa ja vanhoissakin kunnantaloissa sekä itse rakennus että siihen liittyvä kunnan toiminta ja myös muut kunnalliset rakennukset kertovat sekä jo perinteestä että tämänhetkisestä laaja-alaisesta toiminnasta."*

28 Putkonen 2009, 10–11.

29 ibid.

30 Putkonen 2009, 44.

31 Putkonen 2009, 12.

32 Putkonen 2009, 12.

25 Kokkolan kaupungintalo sijaitsee Suntain rannalla, kauppatorin pohjoispuolella. Kaupungintalon rakennustyöt käynnistyivät syyskuussa 1978 ja rakennus valmistui toukokuussa 1980. Rakennuksen pääsuunnittelijana toimi arkkitehtitoimisto Castrén–Jauhainen–Nuuttila. Kuva: Teuvo Kanerva, 1981. Museovirasto, Historian kuvakokoelma.

26 Lappeenrannan kaupungintalo kuvattuna Sankarihautuumaalta. Vasemmalla virastotalo ja poliisitalo. Rakennuksen on suunnitellut arkkitehti Yrjö Sahlstedt arkkitehtitoimisto Castrén–Jauhainen–Nuuttilalta. Rakennus valmistui 1983. Kuva: Aarne A. Mikonsaari, Lappeenrannan museot.

Kaupungintalojen suunnittelussa alkoi uusi vaihe 1960-luvulla. Paineet tehokkuuden lisäämiseksi tuntuivat kaupungintaloarkkitehtuurissakin. Vanhojen raatihuoneiden ja kaupungintalojen rinnalle nousi moderneja hallintorakennuksia sekä kuntakeskuksia.³³ Hallintorakennusten rakentamisesta järjestettiin useita arkkitehtikilpailuja. Muutamia merkittäviä kaupungintalorakennuksia ovat muun muassa Aarne Ervin Kemin kaupungintalo (1969), Juha Leiviskän Kouvolan kaupungintalo (1969) sekä akateemikko Alvar Aallon kaupungintaloarkkitehtuuri suomalaisissa kaupungeissa Seinäjoella, Säynäsalossa, Rovaniemellä sekä Alajärvellä. Kaupungintalojen pitkään eurooppalaiseen perinteeseen saatiin 1960- ja 1970-lukujen aikana vahva ja persoonallinen suomalaissävy.³⁴

Lainsäädännön uudistus vuonna 1977 helpotti kaupunkien perustamista ja useat maaseudun kylät, pitäjät ja taajamat muuttuivat kaupungeiksi. Kasvukeskusten vetovoima alkoi tyhjentää maaseutua, pikkukaupunkeja ja kyliä. Vanhoista kunnantaloista tehtiin kaupungintaloja ja uusia rakennettiin runsaasti.³⁵ Lappiin sodan jälkeen rakennetut entiset kunnantalot korvattiin 1970–1980-luvuilla uusilla rakennuksilla, jotka rakennettiin kun entinen kävi liian ahtaaksi tai se koettiin vanhanaikaiseksi.³⁶ 1970-luvulla perustettiin myös koko maan kattava terveyskeskusverkosto, minkä seurauksena lääkärien vas-

taanotot eivät enää toimineet kunnantaloilla.³⁷ 1980-luvun taloudellinen nousukausi toi mukanaan mittavan rakentamisaallon. Moneen kuntaan ja kaupunkiin kohosi julkisia rakennuksia, kuten kulttuurikeskuksia ja monitoimitaloja. Kunnan- ja kaupungintaloista järjestettiin 1980-luvulla peräti 12 arkkitehtuurikilpailua.³⁸

Muita valtuustotaloja

Espoon Valtuustotalon ohella muita Suomessa sijaitsevia, 1970–1980-lukujen aikana valmistuneita erillisiä valtuustotalorakennuksia ovat esimerkiksi Kuopion Valtuustotalo sekä Heinolan Valtuustotalo.

Kuopion Valtuustotalo on vuonna 1989 valmistunut Arkkitehtitoimisto Juhani Kataisen suunnittelema rakennus. On mahdollista, että suunnittelussa on saatettu ottaa Kuopion erilliseen valtuustotaloratkaisuun mallia Espoosta: Arkkitehtitoimisto Juhani Kataisen Virastokeskuksen korttelisuunnitelman pohjalta laadittiin Espoossa alueen asemakaavaehdotus. Rakennus on tunnettu myös Kuopion valtuusto-virastotalona. Uusi lyhyempi nimi viittaa kehämäisen rakennuksen sisäpihan keskellä sijaitsevaan valtuustotaliin. Rakennus sijaitsee Kuopion keskustassa Suokadun varrella. Rakennuksessa on valtuustosalin lisäksi kaupunkiympäristön asiakaspalvelu sekä kaupunkiympäristön palvelualueen, Kuopion Veden sekä kaupunkikonsernin toimisto- ja kokoustiloja.³⁹ Julkisivuarkkitehtuuriltaan melko tavanomainen raken-

nus edustaa myöhäistä pop-postmodernismia lasitiilisyvennyksineen ja kaariaiheineen.

Heinolan valtuustotalo on heinolalaissyntyisen arkkitehdin Arno Savelan suunnittelema. Valtion virastotalon yhteydessä sijaitseva rakennus valmistui vuonna 1981. Julkisivuiltaan vaaleilla klinkkereillä verhoiltu rakennus edustaa aikakautensa tyyli-ihanteita. Rakennuksen pääsisäänkäynnin yhteydessä on massoitteeltaan näyttävä kaariaihe. Rakennuksen edessä sijaitsee valtion lahjoittama Kauko Räsäsen Diagonalitrio-patsas.⁴⁰ Kauko Räsäsen käsialaa ovat myös Espoon Valtuustotalon valtuustosalin kuparireliefiövet.

Tulevaisuus

1960–1970-luvuilla Suomeen rakennetut hallinto- ja kulttuurikompleksit ovat joutuneet 2010-luvulta lähtien purku-uhan alle. Tänä päivänä enenevässä määrin myös 1980-luvulla valmistunut rakennuskanta on uhattuna.

Kuntaliitosten myötä yhä useammassa kunnassa on jouduttu pohtimaan uutta käyttöä vanhoille kunnantaloille. Liitoksista huolimatta kuntien asukkaat pitävät kunnan- ja kaupungintaloja edelleen tärkeinä itsehallinnon symboleina ja myös kunnan identiteettiä vahvistavina rakennuksina. Uudella käytöllä niistä on mahdollista kehittää kuntalaisia monipuolisesti palvelevia taloja.⁴¹

33 Arkkitehtuurimuseo: Kunnan- ja kaupungintalot

34 Putkonen 2009, 19.

35 ibid.

36 Putkonen 2009, 57.

37 Arkkitehtuurimuseo: Kunnan- ja kaupungintalot

38 ibid.

39 Savon Sanomat 9.8.2016

40 Heinola-Seura: Heinola-Seuran kevätkokous 2008

41 Arkkitehtuurimuseo: Kunnan- ja kaupungintalot

Valtakunnallisen kontekstin tarkastelussa on problematiikkaa siinä, että yleensä valtuustotalossa tapahtuvat toiminnot kaupungeissa on sisällytetty kaupungintaloihin. Tämä voidaan kuitenkin nähdä arvona: rakennustyypin harvinaisuus nostaa Espoon Valtuustotalon merkittävyyttä 1970-luvun lopulla valmistuneena hallintorakennuksena. Arkkitehtonisesti Espoon Valtuustotalo nousee vertailuryhmästään esille laadukkaana ja edustavana esimerkkinä. Myös muut arkkitehtitoimisto Castrén-Jauhiainen-Nuuttilan tuona aikakautena suunnittelemaat hallintorakennukset nousevat vertailuryhmästä edustavina esimerkkeinä esiin. Tarkemmat Espoon Valtuustotalon arvotuslausekkeet löytyvät pääluvusta Johtopäätökset.

Merkittäviä hallintorakennuskohteita 1970-luku

Arkkitehti-lehdessä esiteltiin 1970-luvulla viisi suomalaisten kaupunkien uutta, 1970-luvulla valmistunutta kaupunkien hallintorakennusta. Listauksesta on jätetty pois valtion virastotalot ja itsehallintorakennukset sekä 1960-luvun puolella valmistuneet rakennukset, jotka esiteltiin vasta 1970-luvulla. Arkkitehti-lehden kohteiden lisäksi listaukseen on otettu mukaan muita laadukkaita esimerkkejä 1970-luvun hallintorakennuksista.

- **Imatran kaupungintalo (1970)**

Arkkitehtitoimisto Arto Sipinen–Mane Hetzer. Rakennuksen suunnittelusta järjestettiin arkkitehtuurikilpailu 1966–1967.⁴² Rakennukseen on tänä päivänä suunnitteilla erämuseo.⁴³

42 ARK 4/1971, 22–27.

43 Yle Uutiset 30.8.2023

- **Suonenjoen kauppalantalo (1971, purettu 2022)**

Arkkitehtitoimisto Hyvämäki–Parkkinen–Heino.⁴⁴

- **Pieksämäen kaupungintalo (1973, purettu 2022)⁴⁵**

Arkkitehtitoimisto Arto Sipinen–Mane Hetzer. "Rakennuksen muotokielellä on pyritty aktivoituneen työpaikan luomiseen, välttämällä monumentaalisia korostuksia."⁴⁶

- **Tornion kaupungintalo (1973–1974)**

Arkkitehtitoimisto Seppo Valjus Ky, pääavustajana Anja Allas. Tornion kaupungintalon suunnittelu on suoritettu vuonna 1970 syksyllä toimeenpannun kutsukilpailun pohjalta.⁴⁷

- **Järvenpään kaupungintalo, (1976, purettu 2020)⁴⁸**

Arkkitehti Jorma Pankakosken suunnittelema kaupungintalo valmistui vuonna 1976. Betonirunkoinen ja punatiiliverhoiltu nelikerroksinen rakennus oli kaupungin ensimmäinen moderni hallintorakennus. Talo edusti 1970-luvun rationalismia, joka korosti rakennusteollisuuden ja tilojen toiminnallisuuden optimointia.⁴⁹

- **Kauniaisten kaupungintalo (1978)**

Arkkitehtitoimisto Thua & Kurt Moberg.⁵⁰

- **Raision kaupungintalo (1979–1981)**

Arto Sipinen. Massoitteeltaan kuutiomainen, punatiiliverhoiltu Raision kaupungintalo edustaa julkisivuarkkitehtuuriltaan rationalismia.

44 ARK 1/1973, 46–49.

45 Yle Uutiset 16.2.2022, päivitetty 17.2.2022

46 ARK 2/1971

47 ARK 3/1972, 55.

48 Järvenpään kaupunki 30.6.2020

49 Järvenpään kaupunki 01.07.2020

50 ARK 7/1979, 42–47.

27 Imatran kaupungintalo. Kuva: Heikki Melto, kuvausajankohta 1970–1980. Imatran kaupunginmuseon kuva-arkisto.

28 Kauniaisten kaupungintalo. Kuvaviite Arkkitehti-lehdestä ARK 7/1979 sivulta 43.

29 Tornion kaupungintalo. Kuva: Teuvo Kanerva, 1981. Historian kuvakoelma, Museovirasto.

30 Suonenjoen kauppalantalo. Kuvaviite Arkkitehti-lehdestä ARK 1/1973 sivulta 47.

31 Pieksämäen kaupungintalo. Kuvaviite Arkkitehti-lehdestä ARK 2/1971 sivulta 58.

Merkittäviä hallintorakennuskohteita 1980-luku

• Kokkolan kaupungintalo (1980)

Arkkitetoimisto Castrén–Jauhiainen–Nuuttila. Kokkolan kaupungintalo sijaitsee Suntain rannalla, kauppatorin pohjoispuolella. Kaupungintalon rakennustyöt käynnistyivät syyskuussa 1978 ja rakennus valmistui toukokuussa 1980. Rakennuksen peruskorjaus on valmistunut vuonna 2020.⁵¹

• Oulunsalon kunnantalo (1982)

Arkkitetoimisto NVV.⁵² Rakennus myytiin vuonna 2023. Rakennus lakkasi olemasta kunnantalo, kun Oulunsalo liitettiin Ouluun vuonna 2013.⁵³ Ensimmäisenä 1980-luvun rakennuksena Oulunsalon kunnantalo suojeltiin rakennusperintölailla 2013. Rakennus on Oulun koulun suuntauksen keskeisin esimerkki.⁵⁴

51 Kokkolan kaupunki: Kaupungin toimitilat: Kaupungintalo

52 ARK 7/1983, 66–68.

53 Helsingin Sanomat 11.4.2023, päivitetty 24.4.2023

54 Docomomo: Oulunsalon kunnantalo

32 Kokkolan kaupungintalo. Kuva: Teuvo Kanerva, 1981. *Historian kuvakokoelma, Museovirasto.*

33 Lappeenrannan kaupungintalo. Kuva: Kenzi Rinno, 1984. *Lappeenrannan museot.*

34 Oulunsalon kunnantalo. Kuvaviite Arkkitehti-lehdestä ARK 7/1983 sivulta 66.

35 Helsingin kaupungintalon valtuustosali. Kuvaviite Arkkitehti-lehdestä ARK 5/1988 sivulta 60.

• Lappeenrannan kaupungintalo (1983)

Rakennuksen on suunnitellut arkkitehti Yrjö Sahlstedt arkkitehtitoimisto Castrén–Jauhiainen–Nuuttilalta.

• Rovaniemen kaupungintalo (1986)

Alvar Aalto, suunnittelutöitä johti Elissa Aalto. Vuonna 2024 on alkamassa pitkään tyhjiään olleen kaupungintalon peruskorjaus.⁵⁵

• Punkaharjun kunnantalo (1986)

Arkkitetoimisto Markku Erholtz & Risto Iivanainen. Kilpailuvoittaja. Punkaharju liitettiin vuonna 2013 Savonlinnan kaupunkiin ja kunnantalo on poistunut alkuperäiskäytöstään.⁵⁶

• Helsingin kaupungintalon entistäminen ja uudisrakennus: Kaupungintalokorttelin muutostöiden toinen vaihe (1988)

Aarno Ruusuvuori.⁵⁷ 1960-luvulla suunniteltujen ja vuonna 1970 valmistuneiden muutosten jälkeen vuonna 1988 valmistui kaupungintalokorttelin muutostöiden toinen vaihe. Korttelin keskelle nousi uusi valtuustosali, ja Senaatintorin puolen rakennukset entistettiin, ajallisia kerroksia säilyttäen. Kaupungintalon ja Kluuvin virastotalon 1960-luvulla suunnitellut osat peruskorjattiin 1998–1999.⁵⁸

55 Yle Uutiset 13.11.2023

56 Ahola 2017, 57.

57 ARK 5/1988, 56–61.

58 Docomomo: Helsingin kaupungintalo ja Kluuvin virastotalo

36 Espoon Valtuustotalo kuvattuna vuonna 2008. Kuva on otettu Vaakunasillan hallintoaukiolle johtavalta kevyen liikenteen väylältä, joka on purettu. Kuvaa rajattu. Kuva: Matti Huuhka, 2008. KAMU Espoon kaupunginmuseo.

ARKKITEHTUURI

Yleisesti

Vuoden 1973 öljykriisin myötä alkoi taloudellinen lama. Kriisin seuraukset näkyivät myös Suomessa: työttömyys kasvoi ja ulkomaanvelkaa jouduttiin ottamaan lisää. Suomessa tilanne ei ollut kuitenkaan yhtä paha kuin monissa muissa maissa, sillä idänkauppa veti neuvostoöljyn ansiosta.⁵⁹ Arkkitehtuurin ilmaisukeinoissa ei tapahtunut radikaaleja muutoksia 1960-lukuun verrattuna. Edellisellä vuosikymmenellä omaksutut opit kompaktikaupungista ja mittajärjestelmistä olivat edelleen käytössä. Merkittävin ero lieenee ollut mittakaavan kasvaminen rakentamisen eri osa-alueilla. Valetun betonin käytöstä siirryttiin myös vähemmän dramaattiseen ilmaisuun verrattuna 1960-luvun brutalismiin.⁶⁰ 1970-luvulla siirryttiin osaelementtirakentamisesta yhä enenevässä määrin täyselementtirakentamiseen.⁶¹

1970-luvun alun poliittinen ilmapiiri heijastui kaupunkisuunnitteluun. Kaupunkisuunnittelijat joutuivat tekemään aiempaa enemmän taustatyötä ja olemaan yhteydessä eri asiantuntijoihin laatiessaan uusia suunnitelmia.⁶² Yksityisautoilun lisääntymisen myötä liikennemäärät kasvoivat. 1970-luvun alussa rakennettiin myös ensimmäiset automarketit.⁶³

59 Standertskjöld 2011, 62.

60 Standertskjöld 2011, 70.

61 Standertskjöld 2011, 88.

62 Standertskjöld 2011, 66.

63 Standertskjöld 2011, 64.

37 Espoon Valtuustotalo tammikuussa 2024. Kokoushuoneet sijoittuvat näiden ikkunoiden taakse.

Massoittelu

Espoon Valtuustotalo koostuu yhdestä päämassasta. Rakennus on tasakattoinen ja suorakulmaisen pelkistetty. Päämassasta korostuvat katolla sijaitseva erillinen IV-konehuone sekä sisäänkäynnit. Rakennuksen Espoonkadulle avautuva pääsisäänkäynti muodostaa syvennyksen rakennuksen julkisivuun. Ovelle johdatavat jyrkevät kiviportaavat sekä luiska. Toisen kerroksen pääaulaan ja porrashuoneeseen avautuvat sisäänkäynnit ovat muusta massasta erillisiä, betoniseinäkkeiden muodostamia noppia. Kaupungintalon purkaminen on vaikuttanut keskeisesti Valtuustotalon ulkoasuun, sillä rakennuksia ennen yhdistäneillä kansirakenteilla oli suuri merkitys ulkoalueen rytmityksessä.

Julkisivuarkkitehtuuri

Espoon Valtuustotalo noudattaa ulkoasultaan 1970-luvulle ominaista, vähäeleisen modernistista linjaa. Rakennuksessa on tasajakoinen ja moduulimitoitettu runko. Tämä näkyy julkisivun tasaisessa rytmissä.

Valtuustotalon tilahierarkia välittyy rakennuksen ulkopuolelle: Valtuustosalin vaatiman umpinaisen seinäpinnan vuoksi toisen kerroksen julkisivut avautuvat melko mykkinä ympäristöönsä. Julkisivuaukotuksen sijoittelu on tarkkaan harkittua. Suuri, kahden kerroksen korkuinen ikkunaseinä on sijoitettu Valtuustosalin edustalla sijaitsevaan aulaan, vastapäätä jo purettua kaupungintaloa ja rakennusten yhteistä hallintoaukiota. Ikkuna avaa näkymän aukiolla sijaitsevan Leena Turpeisen veistoksen suuntaan. Myös pääsisäänkäynnin yläpuolella Es-

poonkadulle sekä Lagstadin koulun suuntaan avautuvat suuremmat ikkunakokonaisuudet.

Ensimmäisessä kerroksessa sijaitsevien kokoushuoneiden julkisivuaukotus on pienempää, mutta sommitteellisesti tarkkaan harkittua. Ikkunat on sijoitettu oivaltavasti tummanruskean alumiiniprofiilisen umpiosan ympärille niin, että ikkunapinta-ala on riittävän iso, mutta tilan luonne säilyy yksityisenä.

38 Espoon Valtuustotalo kuvattuna toukokuussa 2024.
Kuva: Jyri Vilja 2024, KAMU Espoon kaupunginmuseo.

Rakennuksessa näkyvät 1970-luvun suunnitteluihanteet, pesubetonijulkisivut sekä tasakatto. Valtuustotalossa on käytetty samaa pesubetonia kuin kaupungintalossa oli: kiviaines on sileäksi hioutunutta Juutinrauman soraa.⁶⁴ Julkisivupintaan mielenkiintoa tuovat betonipilareiden väleihin sijoitetut vaaleat, suuret betonielementit, jotka ovat hiekkapuhallettua betonia. Elementit tuovat julkisivuun juhlavuutta ja monumentaalisuutta. Värien kontrasti raikastaa pesubetonipintaa. Ulko-ovet ovat messinkiä. Istutuslaatikot ja sisäänkäyntien muurirakenteet on päällystetty mustalla graniitilla. Rakennuksen julkisivuarkkitehtuurissa korostuu rakennuksen luonne julkisena, hallinnollisena rakennuksena. Materiaalivalinnat, sisäänkäyntien huoliteltu ilme sekä suuret, valikoidusti asetellut suuret lasipinnat tuovat rakennukseen näyttävyyttä. Kansirakenteen merkitys tärkeänä hallintoaukiona korostuu sille sijoitetun veistoksen koossa ja sijoittelussa: taideteos tekee ulkotilasta juhlanan.

Rakennusaineet ja -tekniikka

Espoon Valtuustotalon rakennustapa ja -materiaalit ovat tyypilliset rakennusaikansa julkiselle rakennukselle. Rakennuksessa on maanvarainen anturaperustus. Julkisivuissa on käytetty kuorielementtejä, pilarirakenteet ovat betonia. Rakennuksen ylä- ja välipohjarakenteissa

⁶⁴ Salonen–Schalin 2012, 32.

39 Espoon Valtuustotalon Espoonkadulle avautuva pääsisäänkäynti kuvattuna tammikuussa 2024.

40 Valtuustotalon pääsisäänkäynnin jyrkevä kiviporras.

on käytetty ontelolaattaa. Rakennuksen ilmanvaihtokonehuone on teräsrunkoinen. Valtuustotalossa käytetyt rakenteelliset ratkaisut ovat ajalleen ominaisia.

Ulkoalueet

Rakennus rajautuu pohjoisessa ja idässä Lagstadin kouluun ja päiväkotiin. Eteläjulkisivun edustalla sijaitsee Vaakunasillan hallintoaukio, joka linkitti ennen Valtuustotalon ja kaupungintalon rakennukset kaupunkitilassa toisiinsa. Kansirakenteelta on näkymä kaupungintalon tyhjän tontin läpi aseman suuntaan. Lännessä Valtuustotalo rajautuu Espoonkatuun. Rakennuksen ympäri pääsee kävelemään kevyen liikenteen reittejä pitkin, lukuun ottamatta hallintoaukiolta lännen suuntaan Espoonkadun ylittäneen jalankulkuväylän purkamisen myötä. Rakennuksen huoltosisäänkäynti sijaitsee itäjulkisivulla. Rakennuksen julkisivuarkkitehtuurissa on otettu huomioon kasvillisuuden, istutuslaatikoiden ja muiden ulkopuolisten rakennusosien laadukas liittyminen rakennukseen. Ikkivihreät kasvit elävöittävät väritykseltään hillittyä julkisivua.

41 Rakennuksen huoltosisäänkäynti naamioituu kasvillisuuden taakse.

42 Valtuustotalon itäjulkisivu kuvattuna Vaakunapolun suunnasta.

43 Itäjulkisivun edustan vieritse kulkeva kevyen liikenteen väylä. Kuva: Jyri Vilja 2024, KAMU Espoon kaupunginmuseo.

44 Valtuustotaloa ja Espoon kaupungintaloa yhdisti ennen kansirakenne. Puretun kaupungintalon tontti on tyhjä, tontilta johtaa kierreporras Valtuustotalon edustalle. Kulku on estetty.

45 Valtuustotalo kuvattuna Vaakunapolun kevyen liikenteen väylältä.

Valtuustotalon eteläjulkisivun edustalla sijaitsee kuvanveistäjä Leena Turpeisen (1941–2012) vuonna 1980 pystytetty äitiä ja lasta esittävä pronssiveistos Läheinen kontakti. Teos kuuluu EMMAn kokoelmaan. EMMA esittelee teosta ja sen historiaa seuraavasti:⁶⁵

"Turpeisen teosehdotus voitti Espoon kaupungin järjestämän veistoskilpailun, jolla etsittiin ulkoveistosta vuonna 1979 valmistuneen Valtuustotalon edustalle. Teosidea syntyi Turpeisen kokemuksesta Espoosta luonnonläheisenä ja ihmisystävällisenä ympäristönä, jossa taiteilijan sanoin ihmisen on hyvä asua kuin "pienen lapsen ison emon sylissä". Työn edetessä idea asettui Turpeiselle ominaiseen muotokieleen.

Teos oli liian suuri Turpeisen silloisessa työtilassa työstettäväksi, joten heidän Niittykummussa sijainneen talonsa pihalle pystytettiin kaarihalli. Siellä Turpeinen liimaili kolme metriä pitkiä styroksisia paaluja toisiinsa, joista muodostui yli puolitoistametriä korkea kulmikas kappale, jota hän alkoi muovata sahalla ja sähköleikkurilla. Työn edetessä styroksin päälle tehtiin kipsinen muovailupinta. Valmiista mallista tehtiin muotit ja teos valettiin pronssiin osissa Kellokoskella. Osien yhteen hitsaamisen jälkeen veistoksen pinta viimeisteltiin hiomalla ja patinoimalla. Taiteilija oli tyytyväinen teoksen sijoituspaikkaan. Se näkyi hänestä kauniisti valtuustosalin aulasta ja ulkoapäin katsellessa peilautui hienosti rakennuksen suurista ikkunoista."

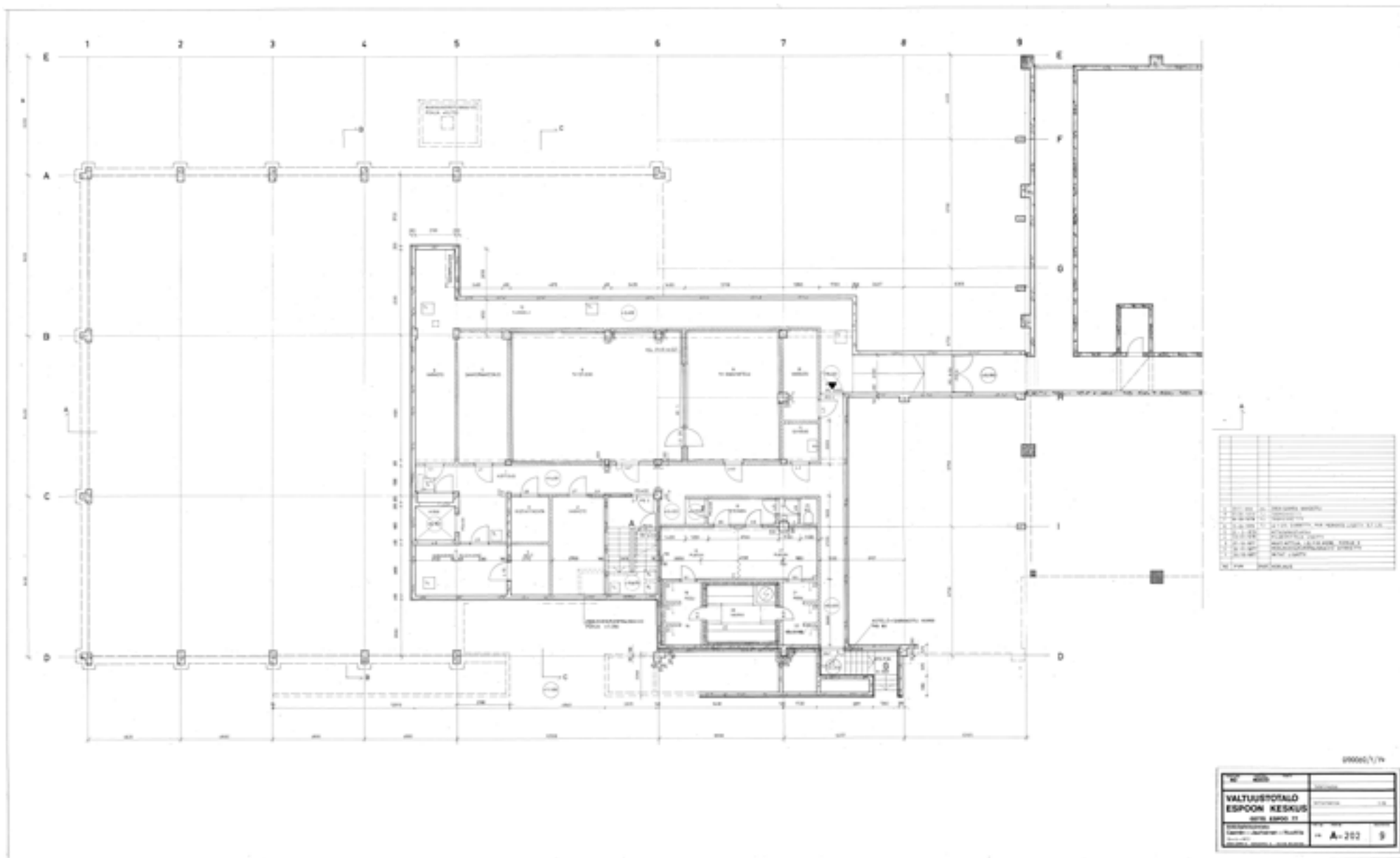
65 Finna: Esittelyteksti, Läheinen kontakti: EMMA – Espoon modernin taiteen museon kokoelma

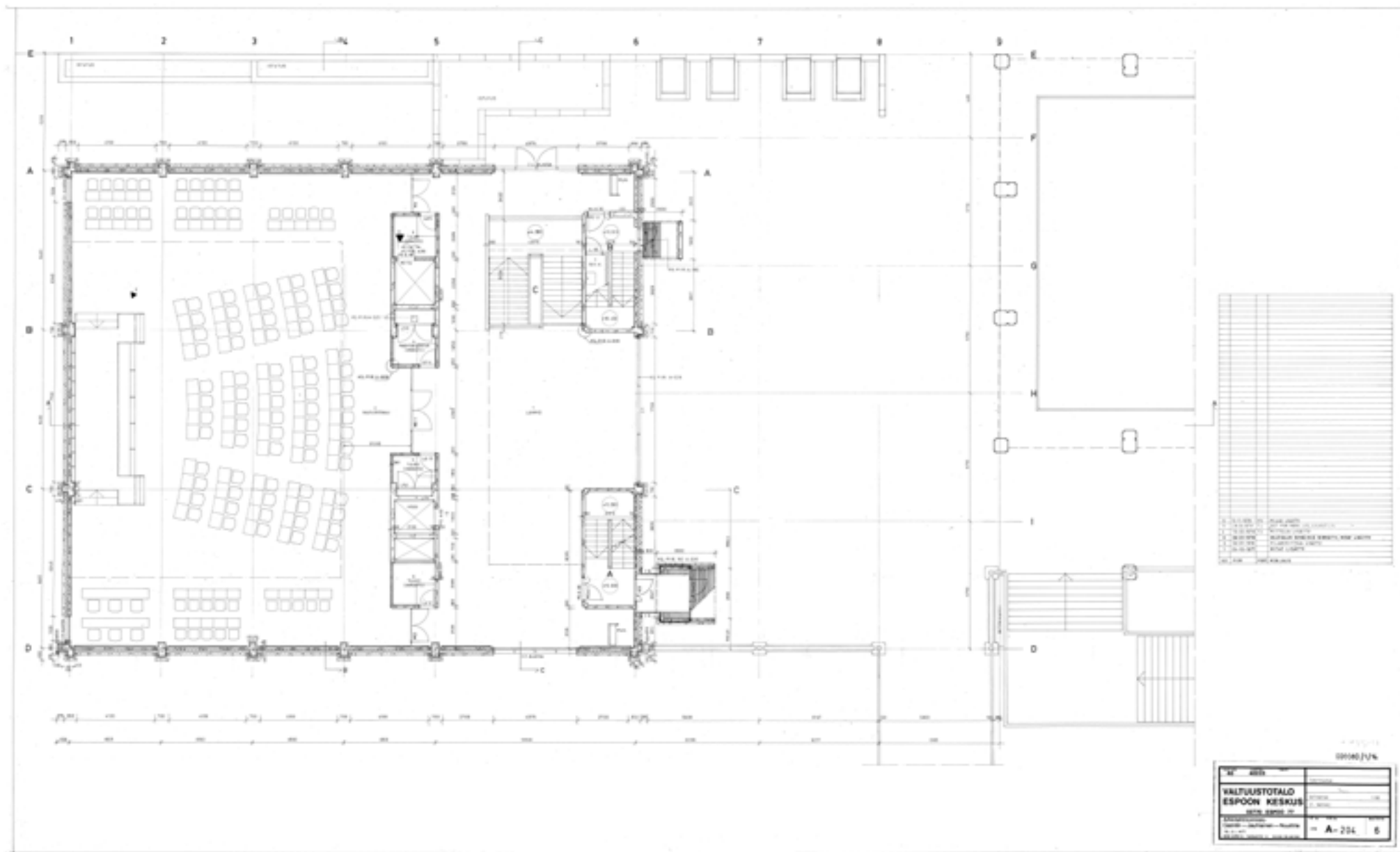

46 Taiteilija Leena Turpeisen Läheinen kontakti-veistos sijaitsee toisen kerroksen sisäänkäyntien välissä, rakennuksen eteläjulkisivun edustalla. Kuva: Jyri Vilja 2024, KAMU Espoon kaupunginmuseo.

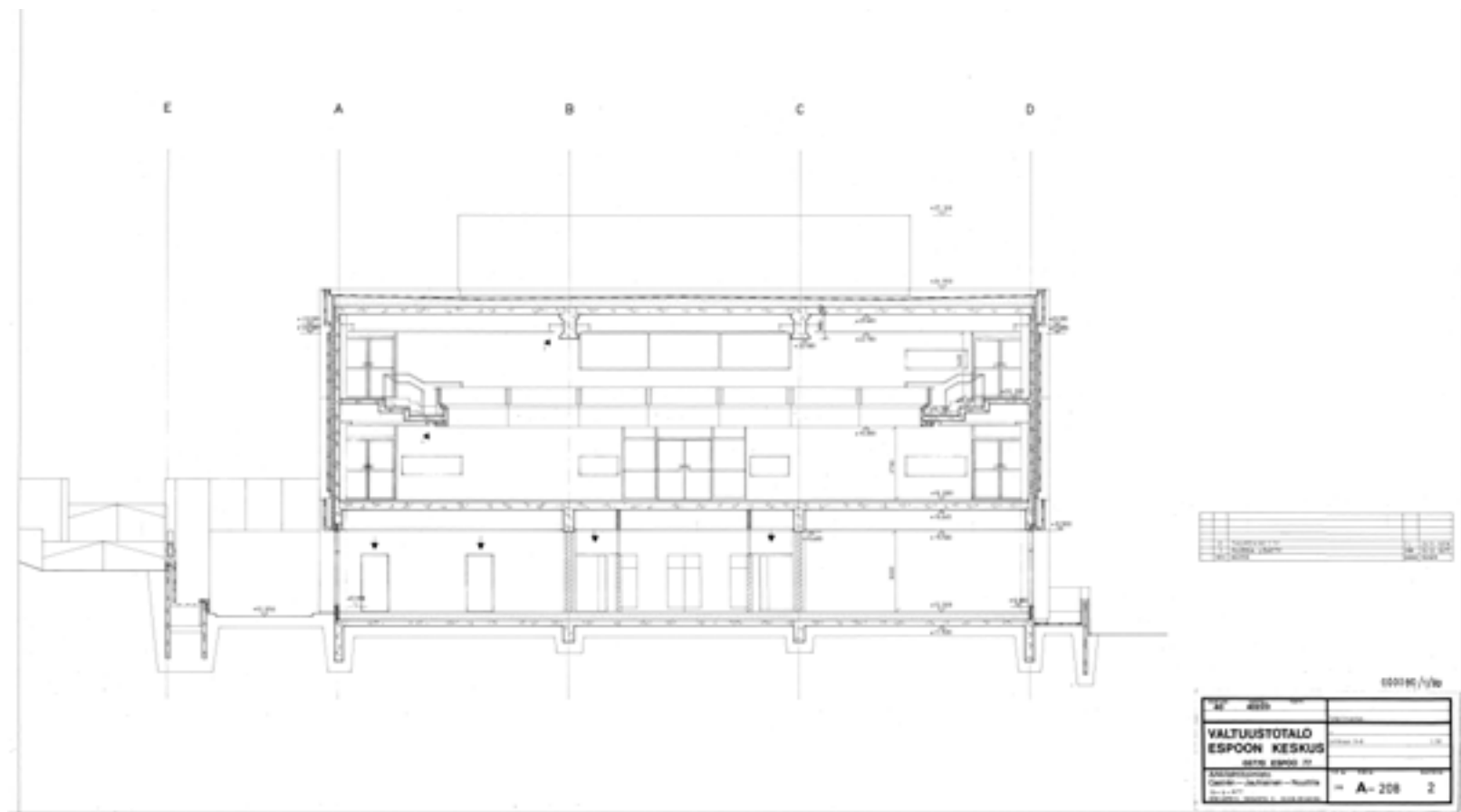

SAATSI ARKKITEHDIT
ESPOON VALTUUSTOTALO | RAKENNUSHISTORIASELVITYS | 31.5.2024

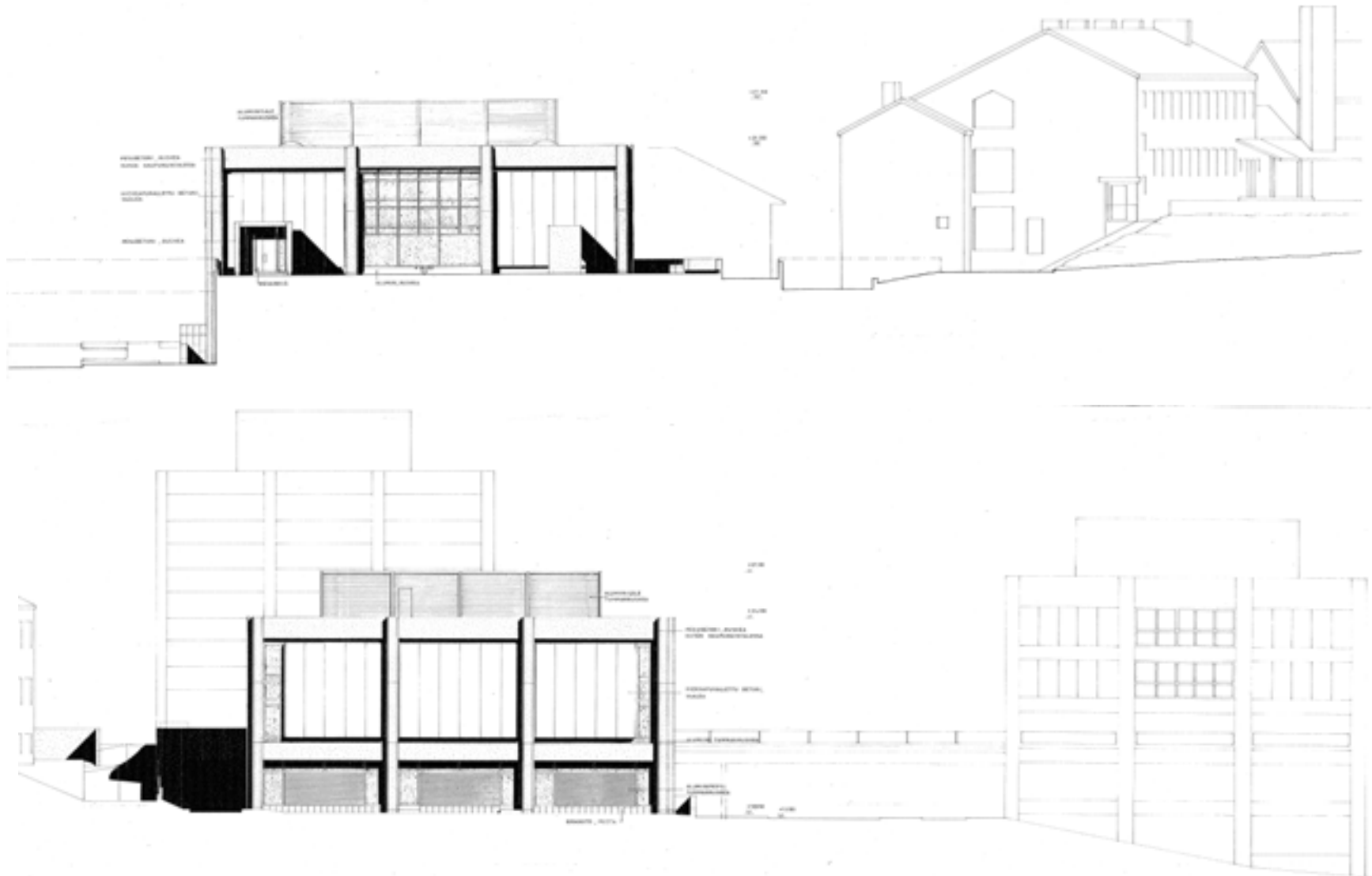

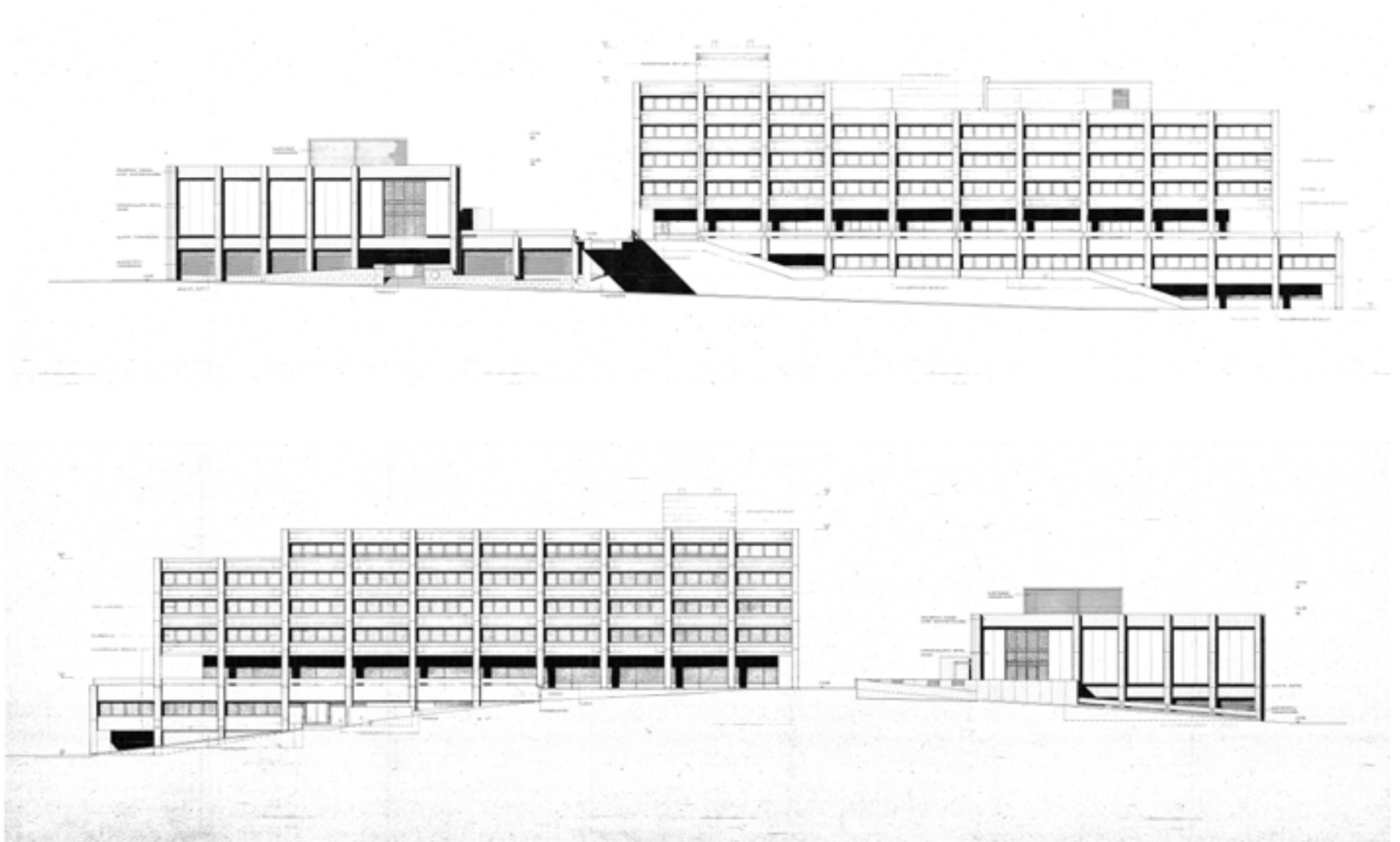
50 Valtuustotalon työpiirustukset: 2. kerros. Päiväty
15.6.1977. Arkkitehtitoimisto Castrén-Jauhiainen-Nuuttila.

55 Valtuustotalon työpiirustukset: leikkaus B-B
Päivätyö 15.6.1977. Arkkitehtitoimisto Castrén-Jauhiainen-Nuuttila.

57 Valtuustotalon julkisivupiirrokset, ylempi etelään, alempi pohjoiseen.
Päiväty 20.11.1978. Arkkitehtitoimisto Castrén-Jauhiainen-Nuuttila.

58 Valtuustotalon julkisivupiirrokset, ylempi länteen, alempi itään.
Päiväty 20.11.1978. Arkkitehtitoimisto Castrén-Jauhiainen-Nuuttila.

MUUTOSVAIHEET

SAATSI

SAATSI ARKKITEHDIT
ESPOON VALTUUSTOTALO | RAKENNUSHISTORIASELVITYS | 31.5.2024

59 Espoon kaupungintalo purettiin vuonna 2022. Kuvassa kaupungintalon purkutyömaalla on käynnissä kivenmurskausvaihe 3.11.2022.
Purkutyömaan takana näkyy Valtuustotalo. Kuva: KAMU Espoon kaupunginmuseo 2022.

Yleisesti

Kohteeseen on tehty kohtalaisen vähän muutoksia. Tätä on tukenut alkuperäisen käyttötarkoituksen säilyminen. Rakennukseen on vuosikymmenten saatossa toteutettu normaaleja huoltotöitä- ja korjauksia. Lisäksi rakennukseen on tehty peruskorjaus kahdessa vaiheessa vuosien 2001–2003 välillä, jonka yhteydessä talotekniikkaan, julkisivuille ja sisätiloihin tehtiin muutoksia.

Ulkoasu

Valtuustotalon ympärillä tapahtuneet muutokset ja rakennuskannan purkaminen ovat vaikuttaneet myös Valtuustotaloon. Erityisesti Espoon kaupungintalon purkamisella on ollut suuri merkitys Valtuustotalon ulkoalueen ilmeeseen sekä rakennuksen näkyvyyteen kaupunkitilassa. Ympäröivän rakennuskannan purkamisen myötä Valtuustotalo kohoaa tänä päivänä tontillaan maamerkinomaisesti ja näkyy selkeästi lähimaisemassa Espoon rautatieasemalle saakka. Espoon Valtuustotalon elinkaaren aikana rakennuksessa ei ole tapahtunut

60 Telineitä pystytetään kaupungintalon ja Valtuustotalon väliin 25.8.2022. Kuva: KAMU Espoon kaupunginmuseo.

61 Yksi visuaalisesti tärkeä Valtuustotalon kevyen liikenteen tulosuunta hävisi, kun kaupungintalon Espoonkadun suuntainen porras purettiin. Kuvassa on tultu telaketjuilla kaupungintalon portaita ylös 10.8.2022. Espoon kaupungintalon purku vuonna 2022. Kuva: KAMU Espoon kaupunginmuseo.

62 Kaupungintalon pääty Lakelanpuiston puolelta 20.10.2022. Taustalla näkyy Valtuustotalo. Kevyen liikenteen reitti on ohjattu tunnelin kautta. Kuva: KAMU Espoon kaupunginmuseo.

63 Kuva on otettu Espoon kaupungintalon purkutöiden aikana. Kaupungintalo jää kuvan ulkopuolelle Valtuustotalon oikealle puolelle. Etualalla vuonna 2021 puretun Espoonkatu 8:n purkutöiden jälkeistä maisemointia työn alla. Kuva: KAMU Espoon kaupunginmuseo.

suuria julkisivumuutoksia. Rakennuksen vesikate on uusittu vuonna 1993. Peruskorjauksen yhteydessä tehtiin muutamia julkisivumuutoksia, kun ilmanvaihtokonehuonetta laajennettiin ja rakennuksen ulkomuurien pesubetonipintoja vaihdettiin osittain graniittiverhoukseen ja metallikaiteeseen. Rakennuksen julkisivuilla on lisäksi toteutettu normaaleja korjaus- ja huoltotöitä, kuten saumaskorjauksia ja ovien huoltotöitä. Lisäksi muun muassa pääoven ulkoportaan kivipinnoitteita on korjattu vuonna 2015.

64 Virastotalo 1 kuvattuna vuonna 2013. Rakennus purettiin samana vuonna.
Kuva: Jyri Vilja 2013, KAMU Espoon kaupungin museo.

Sisätilat

Rakennus on valmistumisestaan asti ollut valtuustotalokäytössä, joten suuria toiminnallisia muutoksia sisätiloissa ei ole ollut tarvetta tehdä. Yleisilmeeltään sisätilojen alkuperäinen ilme ja rakennusajan suunnitteluperiaatteet ovat hyvin nähtävillä. Alkuperäisiä pintarakenteita ja -materiaaleja on säilynyt.

Valtuustosalissa ovat säilyneet alkuperäiset rakenteet sekä puinen sisäkatto. Alkuperäiset kiintokalusteet eivät ole säilyneet, ne vaihdettiin uusiin vuonna 1996.⁶⁶ Latian pintamateriaali on vaihdettu. Valtuustosalissa on myös muutettu parven kaidetta lisäämällä siihen korkeampi lasilevy.

Alkuperäisiä kiintokalusteita ovat oletettavasti valtuustosalin aulan pyöreä sohva sekä oletettavasti myös osa ruokalan väliseiniä kiertävistä kiinteistä penkeistä. Kyseisten kalusteiden verhoilu ei kuitenkaan valokuva-aineiston perusteella ole alkuperäinen.

Keskusaulaa on myöhemmin täytetty massiivisin vastaanottotiskein ja vaatesäilytyksin.⁶⁷ Vaatetilan yhteyteen toteutettiin uusi kokoushuonetila samassa yhteydessä.

Valtuustotalon alkuperäisessä työpiirustussarjassa 1. kerroksen kokoushuoneiden yhteyteen on esitetty väliseinän rajatut eteiset sekä puhelinkopit. Näitä ei tänä päivänä ole enää olemassa. Kahvion lattiamateriaali on

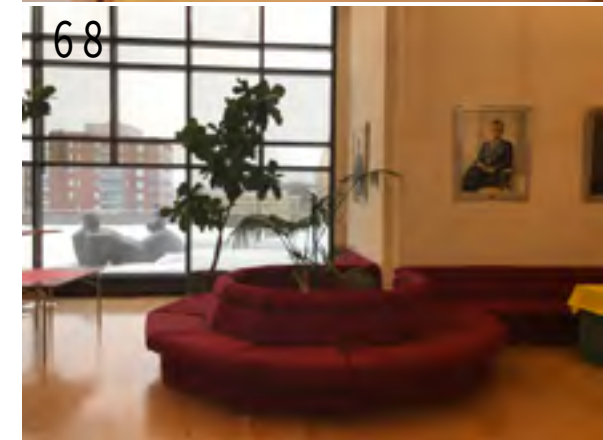
⁶⁶ Toteutetut työt vuoteen 2009. Espoon kaupunki.

⁶⁷ Museoviraston lausunto 2008.

65 Valtuustosali valmistumisensa jälkeen. Valtuustosalin etuosan taulu, alkuperäiset kiinteät pöytäkalusteet ja istuimet eivät ole säilyneet. Kuva: YIT:n arkisto, ELKA.

66 Valtuustotalossa on säilynyt runsaasti alkuperäisiä pintamateriaaleja ja -rakenteita. Näkymä Valtuustotalon ylimmän kerroksen tasanteelta pääaulaan. Valokuva on julkaistu YIT:n vuoden 1978 toimintakertomuksessa. Kuva: YIT:n arkisto, ELKA.

67 Valtuustosali kuvattuna tammikuussa 2024.

68 Valtuustosalin aulan pyöreä sohva ja ruokalan penkit ovat oletettavasti alkuperäisiä kiintokalusteita. Kalusteiden verhoilu ei ole alkuperäinen.

alun perin ollut mosaiikkilaattaa ruoanottotiskin kohdalla, ja vaihtunut salin puolella kokolattiamatoksi.

Lukuun ottamatta varaston ja siivouskeskuksen väliseinän sijaintia, kellarissa ei ole tapahtunut tilallisia muutoksia valmistumisen jälkeen.

69 Valtuustotalon kahvion väliseiniä kiertävät kiinteät penkit.
Kahvion sisustus kuvattuna tammikuussa 2024.

Tehdyt muutostyöt 1979–2024

Listaukseen on kirjattu merkittävimmät rakennuksessa tehdyt muutostyöt valmistumisesta tähän päivään asti vuositason tarkasteltuna.⁶⁸ Valtuustotalon peruskorjaus suoritettiin kahdessa vaiheessa vuosien 2001–2003 välillä. Muut muutostyöt ovat suurimmaksi osaksi rakennuksen normaaleja huolto- ja ylläpitotöitä. Lisäksi rakennuksesta on tehty pitkän tähtäimen suunnitelma ja kuntoarvio vuonna 1998. Raportin tekijöinä olivat Kari Sirviö, Juha Nurmi ja Matti Finnilä.⁶⁹

1981

- Lämpöeristyksen parantaminen ja kaappien lisääminen.

1982

- Keittiön lattian pinnoitus akryylibetonilla ja sisämaalaustöitä.

1983

- Energian säästökorjauksia.

1985

- Valtuustosalin pöytien lisääminen.
- Betonimosaiikkiportaiden hionta ja lakkaus.

1986

- Kostutuskennojen uusiminen.
- Kaupunginjohtajan paikan rakentaminen valtuustosaliin.

⁶⁸ Toteutetut työt vuoteen 2009 ja Toteutetut työt vuodesta 2009. Espoon kaupunki.

⁶⁹ PTS 1998.

- Ryhmähuoneen rakentaminen sekä tuulikaapin rakentaminen.

1987

- Jäähdytyslaitteiden kunnostus.

1988

- AV-huoneen lattiamateriaalin uusiminen.

1989

- Kellaristudion muutostyö.

1991

- Hissien hälytyksien uusiminen, Konexion.

1992

- Lvi-korjauksia.

1993

- Alumiinirakenteiden lämmöneristys lämpötapeilla.
- Vesikatteen uusiminen.
- Jäähdytyskoneen uusiminen.

1994

- Automatiikan uusiminen.

1995

- Julkisivusaumausten uusiminen.
- Keittiön kattoikkunan korjaus.
- Automatiikan uusiminen.

1996

- Tiskikoneen uusiminen.
- Istuntosalin kiinteiden kalusteiden kunnostus.

- IV-jäähdytyslaitteiston muutostyö.

1997

- Palohälytyksen uusiminen.

1998

- IV-koneiden laakereiden korjaus.
- Kaiteen pilarin betonikorjaus.
- Korjaustyö: "Katon reunapellit irronneet myrskystä."
- Keittiön henkilökunnan sosiaalitalassa irronneiden lattialaattojen korjaus.

1999

- Kaikkien märkätilojen ja käytävien elastisten kittausten uusiminen.
- Keittiöhenkilökunnan sosiaalitalan lattiassa laatta-korjauksia.
- Turvalokkeskuksen korjaus.
- Kuivamattomien lattiakaivojen asennus.

2000

- Tuulikaappimaton uusiminen.
- Kaiteen pilarin betonikorjaus.
- WC-istuimien kumitiivisteiden uusiminen.
- IV-konehuoneen muovimaton uusiminen/korjaus.
- Kaikkien märkätilojen ja käytävien elastisten kittausten uusiminen.
- Keittiön kattoikkunoiden korjaus.
- Kaiteen pilarin betonikorjaus.
- Korjaustyö: "Kolmannen kerroksen tasolta Valtuustotalon ja kaupungintalon välistä kahdesta pylvästä haaroituskappaleet pois ja asennetaan yksi valaisin/pylväs."
- IV:n säätöjen korjauksia.

- Saunojen pesuhuoneiden suihkujen korjaus.
- Keittiön seinän vesieristys.
- Viemärin kuvaus.
- Kiukaan uusiminen.

2001

- Taulujen asennus.
- IV-konehuoneen muovimaton uusiminen/korjaus.
- Keittiön lattiapinnoitteen uusiminen.
- Saunaosaston kunnostus.
- Kaiteen pilarin betonikorjaus.
- Tutkimusaukkojen teko alapohjaan.
- Keittiön kattoikkunoiden korjaus.
- **Valtuustotalon peruskorjauksen ensimmäinen vaihe.**

2002

- **Valtuustotalon peruskorjaus/perusparannus:**
- Perusparannuksen yhteydessä tehtiin muutoksia niin julkisivuilla, sisätiloissa kuin pihakannella. Peruskorjauksen pääsuunnittelijana toimi arkkitehti Kari Somma Arkkitehtitoimisto CJN Oy:ltä. Rakennesuunnittelusta vastasi Insinööritoimisto Raksystems Oy, LVI-suunnittelusta Insinööritoimisto Niemi & Co Oy ja sähkösuunnittelusta ja tietojärjestelmien suunnittelusta Sähköinsinööritoimisto Eino Ranta aho Ky.⁷⁰
- Rakennuksen pohjois- ja itäjulkisivun huoltosäännöksen sekä itäjulkisivun kevyen liikenteen väylän viereisen muurin pesubetoniset kaide-elementit purettiin ja vaihdettiin graniittilaattoihin. Itäjulkisivulle toteutettiin uusi teräskaide. Itäjulkisivun ulkopuolisen, muurin viereisen rakenteen kattoikkunat purettiin ja uusittiin. Rakenteen yhteyteen toteutettiin uusi graniittiseinä. Länsijul-

70 Sähkötyöselitys Sähköinsinööritoimisto Eino Ranta-aho, Perusparannus Vaihe 2, 28.2.2002, 3.

kisivulta pesubetoniset kaide-elementit purettiin Vaakunasillan kohdalta ja kohdalle toteutettiin uusi teräslasikaide (rst ja kirkas lasi). Länsijulkisivulla pääsisäänkäynnin yhteyteen toteutettiin uudet, valaistut rst-kirjaimet.

- Kellarissa saneerattiin kaksi kokoustilaa, laajennettiin siivouskeskusta ja uusittiin käytävän alakatto. Ryömintätilan sekä salaoitusjärjestelmän korjaus- ja uusimistoimenpiteet toteutettiin rakenne- ja LVIS-suunnitelmien mukaan.⁷¹
- Ensimmäisessä kerroksessa tehtiin muutoksia kokoushuoneissa, lehdistöhuoneissa, keittiössä aputiloihin, kahvion tarjoilulinjaston osalta sekä aulan WC-tiloissa. Lisäksi rakennettiin inva-WC ja käytävän P2-2 keittiöpiste.⁷²
- 2. kerroksessa suoritettiin LVISA-muutosten aiheuttamat muutostyöt sekä siivouskomero 17:n pintarakenteiden, kalusteiden ja vedeneristysten uusiminen.⁷³
- 3. kerroksessa tehtiin LVISA-muutosten aiheuttamat muutostyöt ja lisäksi B-portaan kattoon asennettiin uusi alakattorakenne IV-kanavien alapuolelle.⁷⁴
- Konehuonekerroksessa laajennettiin vanhaa IV-konehuonetta ja saneerattiin koko IV-konehuoneen sisärakenteet vedeneristeineen. Konehuoneen laajennuksen yhteydessä piippuihin toteutettiin poistoilmasäleiköt.⁷⁵
- Julkisivu- ja ulkovalaistus uusittiin asentamalla uusia pylväs-, pollari- ja kohdevalaisimia. Sähkö- ja teletekniikkaa uusittiin sähkösuunnitelman mukaan.⁷⁶

71 Sähkötyöselitys Sähköinsinööritoimisto Eino Ranta-aho, Perusparannus Vaihe 2, 28.2.2002, 2.

72 ibid.

73 ibid.

74 ibid.

75 ibid.

76 ibid.

70 Espoon Valtuustotalo kuvattuna vuonna 2008. Kuvassa näkyy uusi Vaakunasillan länsijulkisivun teräslasikaide. Kuvassa näkyvät myös perusparannuksen yhteydessä tehdyt muutokset IV-konehuoneeseen. Kuva rajattu, löytyy kokonaisuena sivulta 32. Kuva: Matti Huuhka, 2008. KAMU Espoon kaupunginmuseo.

71 Valtuustotalo kuvattuna oletettavasti pian valmistumisen jälkeen. Kuvassa näkyy Vaakunasillan alkuperäinen betonikaide. Kuva rajattu, löytyy kokonaisuena sivulta 11. Kuva: Suomen Elinkeinoelämän Keskusarkisto ELKA.

Muut vuodelle 2002 kirjatut työt:

- Keittiöstä laitteiden irrotusta (remontin alta).
- Sähkökeskuksen kotelointi henkilökunnan tauko-huoneessa.
- Hyllyjen asennus emännän huoneeseen.
- Pääoven sovitus, hankasi aiemmin lukon kohdalta.
- Näytteiden otto levyrakenteista.

2003

- Pääoven ovipumpun uusiminen (messinkiovi).
- Sadevesiviemärin avaus ja kuvaus.
- Korjaustyö: *"Osastoitujen porrashuoneiden ovien tulee olla itsestään sulkeutuvia ja salpautuvia, puute muun muassa seuraavassa: Valtuustotalon yläkerran porrashuoneen palo-ovi ei sulkeudu itsestään."*
- Turvalokkeskuksen uusiminen.
- Hissin modernisointi.
- **Valtuustotalon peruskorjauksen toinen vaihe.**

2004

- Korjaustyö: *"Sähkökeskusten kaapeliläpiviennit on tiivistettävä palamattomalla massalla, ei villalla. Kaapeliläpivientien tiivistykseen käytetty polyuretaani on ehdottomasti poistettava ennen massausta."*
- Keittiön uunin täyttövaunun oikaisu/lista uunin alle täyttövaunun pyörien kohdalle.
- Korjaustyö: *"Paloilmoitinpainikkeiden päälle asennetut valaisimet on poistettava tai siirrettävä muualle. Painikkeita ei saa missään tapauksessa peittää (asiasta huomautettu jo 2002 palotarkastuksella)."*
- Korjaustyö: *"Kolme kappaletta ulkoportaan valois- ta pimeänä."*

2005

- Istutuslaatikon sv-viemärin kytkeminen uuteen kaivoon.
- Pikapalopostien syöttöletkujen uusiminen 2. kerroksen aulassa ja kellarikäytävällä.
- Istutuslaatikon vesieristyksen uusiminen.

2006

- Keittiö: henkilökunnan WC:n viemärin pinnoitus sujutusmenetelmällä.
- Pohjaviemärin pinnoitus sisäpuolelta.
- Pääulko-oven pumppujen toiminnan tarkistus.
- Pääulko-oven sovitus/asennuksen korjaus (kynnyksen hankaa oven alareunaan).
- Keittiö: henkilökunnan WC:n viemärin pinnoitus.
- 2. kerroksen vuotavan viemärin uusiminen.
- Alakaton purku + katsastus.
- Ulko-oven irronneiden messinkikirjainten kiinnitys.
- Sadevesiviemärin rakentaminen ylätasanteelle kukkalaatikon viereen.
- Korjaustyö: *"Portaan lipan valot polttavat sulaketta. Osa tuulikaapista on myös pimeänä. Kirjainvalot ovat pimeänä."*
- Metallirunkoisten ulkoikkunoiden vesivuotojen korjaus.
- Inva-WC:n naulakon madallus pyörätuolilla liikkuvien käyttöön.
- Istutuslaatikon vesieristyksen korjaus/uusiminen ulkopuolelta.

2007

- Lastauslaiturin pinnan korjaus.
- Tulpatun viemärin purku kellarin varastosta.
- Kahvio: lattialaattojen silikonisaumausten korjaus.

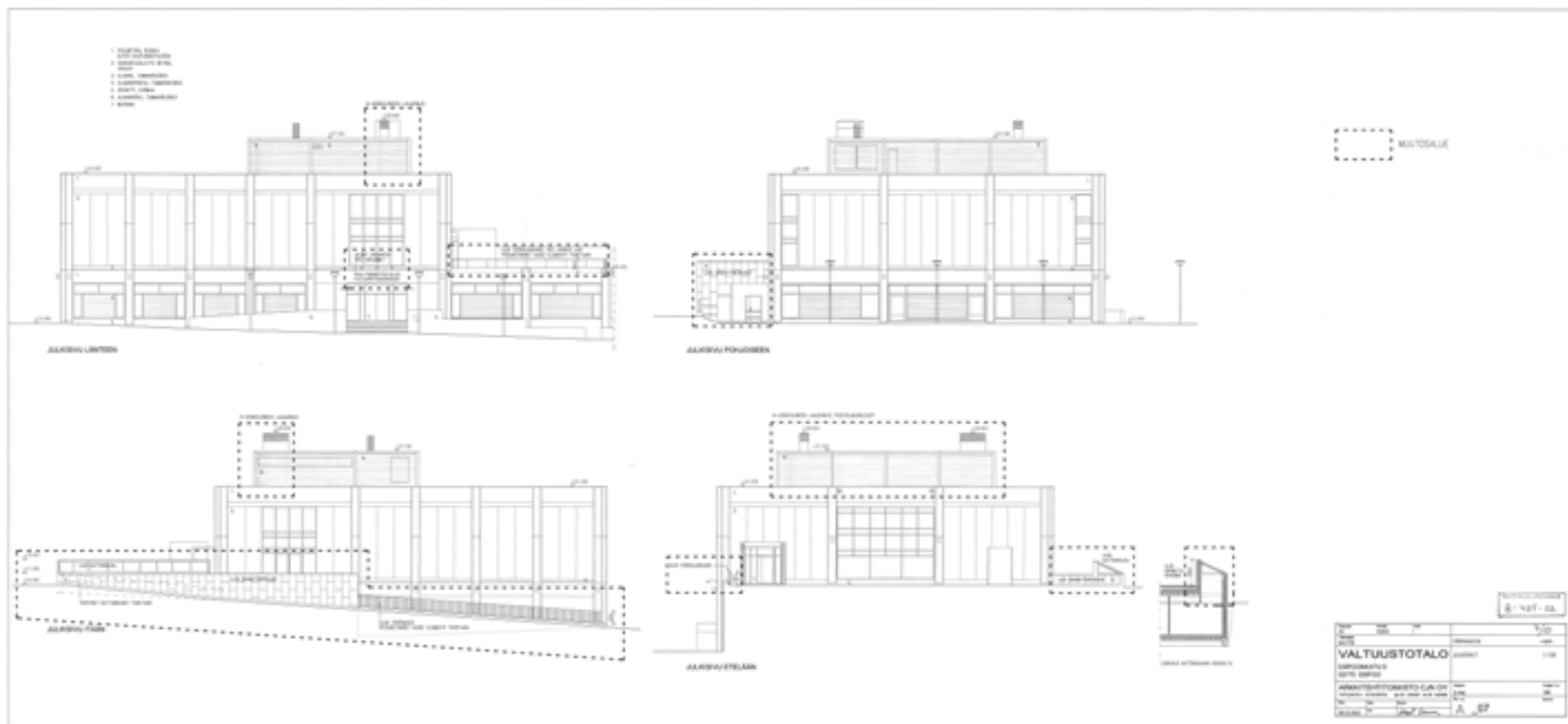
- Inva-luiskan teko yläpihan ovelle.
- Yleisövessojen irti olevien lattialaattojen korjaus.
- Astianpesukoneen uusiminen.
- Pihatason vesieristeen uusiminen.
- Videotykkien (3kpl, ryhmähuoneet) sähköasennukset.

2008

- ATK-piste ristikytchentätilaan kulunvalvontaa varten (ovesta vasemmalle).
- Aulan käsienpesualtaan hanan korjaaminen.
- Keittiö: ruokasalin ja keittiön välisen heilurioven saranoiden säätö (LAMI-ovi).
- Kylmäkonteille tilapäiset pistorasiat.
- Paloilmoittimen huolto ja maavuotovian korjaus. Pihalaattojen kiinnitys ylätasanteella.
- Ulkovalaisinten lamppujen vaihto.

2009

- Ilmanvaihtoa ohjaavan kompressorin huoltaminen.
- Jäähdytyskoneen vuosihuolto.
- Keittiö: kylmiön hyllyjen uusiminen RST-hyllyiksi, 15 kpl.
- Keittiö: Lami-ovien saranoiden säätö.
- Kolmeen ryhmähuoneeseen pistorasiat videotykkiä varten.
- Lämmitysverkoston paisunta-astian tarkastus. Huoltosulkuventtiilin lisääminen.
- Pintalukon asennus lämpiön oveen.
- Ilmanvaihtokanavan säätöpellin lisääminen vahtimestarin koppiin.
- Korjaustyö: *"Vesikattovuoto VACin päälle."*
- Sähkötöitä ja valaisinkorjauksia.

72 Espoon Valtuustotalon peruskorjauksen pääpiirustus-
sarjan julkisivuplanssi. Kuva: Arkkitehtitoimisto CJN Oy.

2010

- Pihatasanteen vesieristyksen korjaus Kokoomuksen ryhmähuoneen yläpuolelta.
- Valaisinkorjauksia.
- Keittiön heilurioven korjaus.
- Kattopistorasia projektorille Vasemmistoliiton kokoushuoneeseen.

2011

- Ovikello pääoveen.

2012

- Av-järjestelmän uusiminen.
- Keittiön valokuiluikkunoiden luonnonkiviverhouksen saumausten uusiminen.
- Sisäilmakorjaus: Vesivuoto valtuustotalon keittiöön.

2013

- Keittiölaitteiden huoltotöitä ja pihavalaisimien korjaustöitä.

2014

- Sähkökorjaustöitä. Kahvion langattomien mikrofonia asennus.

2015

- Pääoven ulkoportaan kivipinnoitteiden korjaus.
- Ulko-oven kynnyksen korjaustyö.

2016

- Sähkötyö: valaistuksen uusiminen kahviossa.
- Julkisivusaumausten uusiminen.
- Korjaustyö: "Keittiön kattoikkunoista vuotaa vettä kovalla sateella."

2017

- Laitehuoltoja paloilmotimiin ja hissiin.
- Keittiölaitteiden korjaustöitä.

2018

- Keittiölaitteiden korjaustöitä.
- Pääulko-oven vasikkapuolen korjaus.
- Tekniikan erottaminen kaupungintalosta, LVIS-muutostyöt ja niihin liittyvät rakennustyöt. Pääsuunnittelusta ja rakennesuunnittelusta vastasi A-Insinöörit Suunnittelu Oy, LVIA-suunnittelusta Insinööritoimisto Hewair Oy, sähkösuunnittelusta Granlund Oy, Espoon yksikkö, ja pohjarakenne-suunnittelusta Espoon kaupunki, Geotekniikkayksikkö.⁷⁷ Muutostyön hankekuvauksessa tehtävät työt oli listattu seuraavasti:⁷⁸

"Kaupungintalon purun edellyttämät ja edeltävät työt Valtuustotalolla ovat:

- *Uusi lämmönjakohuone tilaan K2*
- *Uuden liittymisjohdon rakentaminen verkonhaltijan (Caruna) 400V verkosta*
- *Uusi pääkeskus tilaan K7, nykyiseen sähköpääkeskukseen*
- *Uuden kompensointilaitteiston asentaminen*
- *Uuden paloilmotinkeskuksen ja käyttölaitteiden asentaminen (LUP tarkastaa)*
- *Uuden kaukolämpöliittymän ja lämmönjakokeskuksen rakentaminen (Fortumille ilmoitus)*
- *Uuden vesiliittymän rakentaminen (HSY:lle ilmoitus)*
- *Uuden sadevesiviemäriliittymän rakentaminen (KAKE:lle ilmoitus)*
- *Kaukolämpölinjan siirtäminen pois kaupungintalon putkitunnelista*

⁷⁷ Rakennustyöselostus A-insinöörit 2.5.2018, 4–5.

⁷⁸ Valtuustotalon LVISA-muutostyö, Hankekuvaus 15.3.2018

- Muutostyöt viemäriiliitynnöissä
- Muutostyöt rakennusautomaatiojärjestelmissä
- Päämaadoituksen rakentaminen"

2019

- Keittiölaitteiden korjaustöitä.
- Valaisinkorjauksia.
- Hissin huoltotöitä.

2020

- Keittiölaitteiden korjaustöitä.
- Valaisinkorjauksia.
- Ovien avausmekanismien korjauksia.
- Hissin huoltotöitä.

2021

- Pääoven edestä varastettujen messinkisten rappurallien tilalle uudet.
- Hissin huoltotöitä.
- Valaisinten korjaus- ja huoltotöitä.
- Keittiön laitteiden korjaustöitä.

2022

- Valaisinten huoltotöitä.
- Hissin huoltotöitä.

2023

- Runkolukittavien pyörätelineiden asennus rakennuksen ulkoalueelle.
- Keittiön laitteiden huoltotöitä.
- Valaistuksen huoltotöitä.
- Tuulikaapin alakaton huoltotyöt.

2024

- Aloitettu LVI-tekniisiä huoltotöitä kahvion laitteisiin liittyen sekä rakennustekniisiä korjaustöitä valtuustotalon keittiön takaoven sisääntuloluiskaan liittyen.

NYKYTILA

SAATSI ARKKITEHDIT
ESPOON VALTUUSTOTALO | RAKENNUSHISTORIASELVITYS | 31.5.2024

74 Espoon Valtuustotalo toukokuussa 2024. Kuva: Jyri Vilja 2024, KAMU Espoon kaupunginmuseo.

ULKOASU

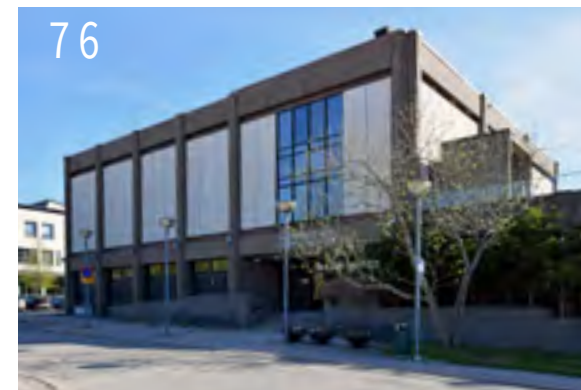
Rakennus on rakenteiltaan pääosin alkuperäisessä kunnossa. Ikkunat sekä ovet ovat pääosin alkuperäisiä. Rakenteelliset ratkaisut ovat rakentamisajankohdalle tyypillisiä.

Julkisivut

Julkisivuja on huollettu vuosikymmenten saatossa muun muassa saumauskorjauksin. Yläpihan länsipuolisen sisäänkäynnin yhteyteen on rakennettu uusi luiska vuonna 2007. Peruskorjauksen yhteydessä rakennuksen pihamuurien pesubetonipintoja vaihdettiin mustaan graniittiverhoukseen itä-, pohjois- ja eteläjulkisivuilla. Itäjulkisivulla osa muurista vaihdettiin teräskateeksi. Länsijulkisivulle pääsisäänkäynnin yhteyteen lisättiin valaistut rst-kirjaimet. Lisäksi länsijulkisivulta Vaakunasillan hallintoaukion kohdalta purettiin alkuperäisen pesubetonikaiteen yläosa ja tilalle asennettiin teräslakaide. Ilmanvaihtokonehuone laajentui myös hieman perusparannuksen yhteydessä vesikatolla.

Ulkoalueet

Pihan järjestelyissä on tapahtunut muutoksia Espoon kaupungintalon purkamisen myötä. Vaakunasillan jalankulkuväylän purkaminen on katkaissut kevyen liikenteen kulkureitin lännen suuntaan. Hallintoaukion eteläpääty rajautuu tänä päivänä kaupungintalon purkamisen vuoksi rakennettuun uuteen suoja-aitaan. Lukuun ottamatta peruskorjauksen muurien pintamateriaalien muutoksia sekä kattoikkuna- ja kaidemuutok-

sia, Valtuustotalon omien ulkopuolisten rakennusosien suhteen ei ole tapahtunut suuria muutoksia. Portaiden ja istutusaltaiden saumauksia on uusittu vuosikymmenten aikana.

75 Rakennuksen pohjois- ja länsijulkisivut kuvattuna tammikuussa 2024.

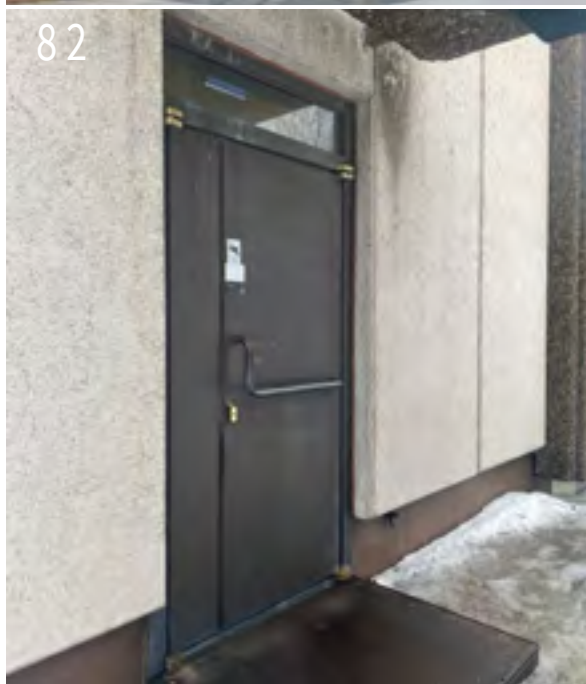
76 Rakennuksen pääsisäänkäynti sijaitsee Espoonkadulle avautuvalla länsijulkisivulla. Kuva: Jyri Vilja 2024, KAMU Espoon kaupunginmuseo.

77 Rakennuksen eteläpuolelta on purettu Espoon kaupungintalo. Menneestä muistuttaa suoja-aita.

78 Rakennuksen etelä- ja itäjulkisivut.

79

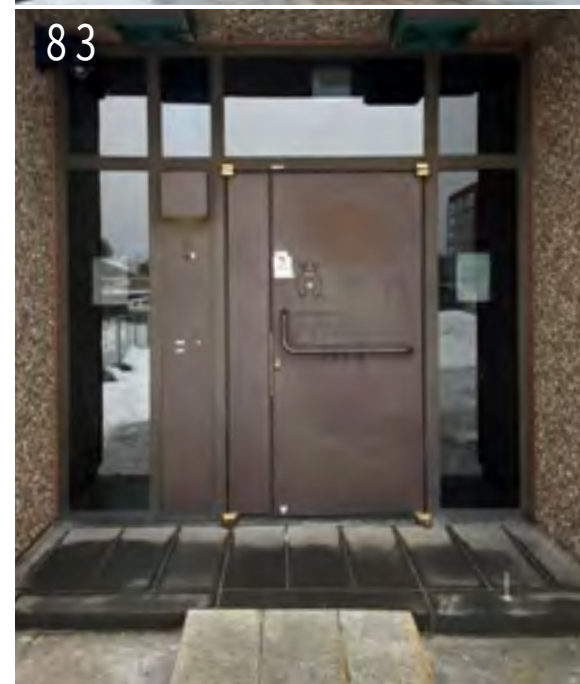
82

80

81

83

79 Eteläjulkisivu toukokuussa 2024. Kuva: Jyri Vilja 2024, KAMU Espoon kaupunginmuseo.

80 Pääsisäänkäynnin portaat nousevat Espoonkadulta kohti näyttäviä, messinkisiä pääovia.

81 Hallintoaukiolle avautuu kaksi sisäänkäyntiä.

82 Myös aukiolle avautuvat ulko-ovet ovat messinkiä.

83 Ulko-o vessa on Espoon vaakunan hevosenkenkä.

SISÄTILAT

Rakennus on edelleen valtuustotalokäytössä. Käyttäjän pysyvyys on edesauttanut rakennuksen alkuperäisen ilmeen säilymistä. Muutamista sisätiloissa tehdyistä muutoksista huolimatta rakennusajan suunnitteluperiaatteet ovat sisätiloissa edelleen nähtävillä. Alkuperäisiä pintarakenteita ja -materiaaleja on säilynyt.

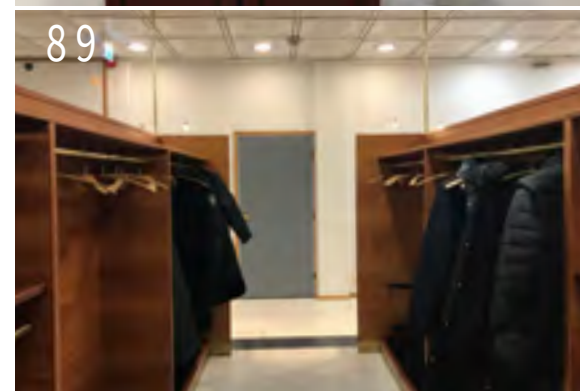
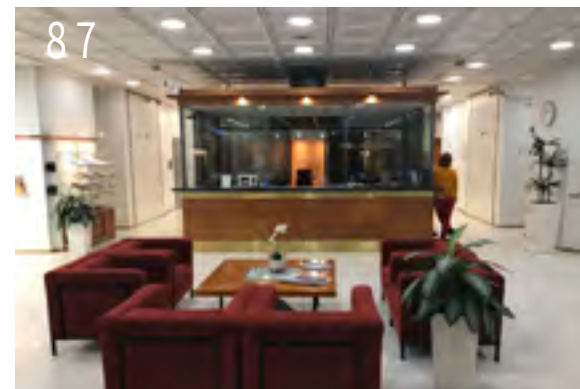
1. kerros

Rakennuksen ensimmäisessä kerroksessa 1970-luvun ilmeestä poikkeavat uusi, myöhemmin rakennettu vahtimestarin koppi sekä vaatesäilytykset. Ensimmäisen kerroksen ruokalan irtokalusteet ovat myös osa uudempaa kerrostumaa. Peruskorjauksen yhteydessä ensimmäisessä kerroksessa tehtiin muutoksia kahvion tarjoilu- ja linjaston osalta, kokoushuoneissa sekä yleisissä wc-tiloissa. Lisäksi toteutettiin uusi esteetön wc. Käytävälle wc-tilojen lähistölle lisättiin vesipiste.

Ensimmäisen kerroksen yleisten tilojen lattiamateriaalina on vaalea mosaiikkibetoni. Myös pääportaan askelmat ovat mosaiikkibetonia. Kokoushuoneiden lattiamateriaalina on muovimatto. Huoneiden kalusteet ovat tavanomaisia toimistokalusteita.

84 Pääporras toiseen kerrokseen.

85 Ensimmäisen kerroksen aula.

86 Pääsisäänkäynnin ovet ja tuulikaappi.

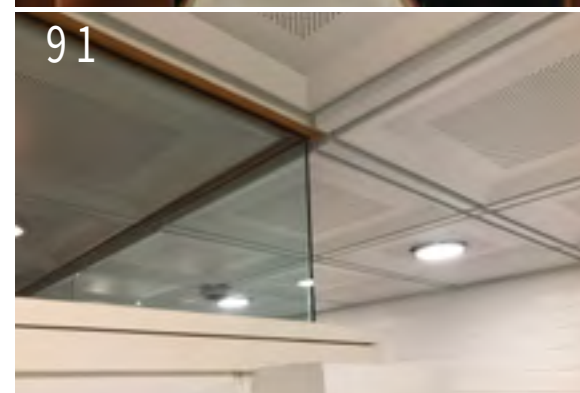
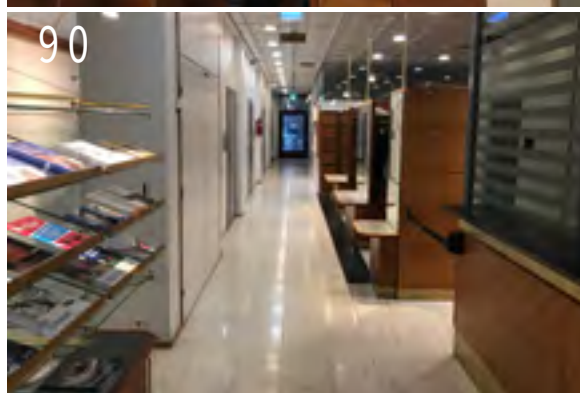
87 Vahtimestarin tilat sijaitsevat aulan ja naulakoiden välissä.

88 Kokoustilan yläikkuna.

89 Vaatenaulakot.

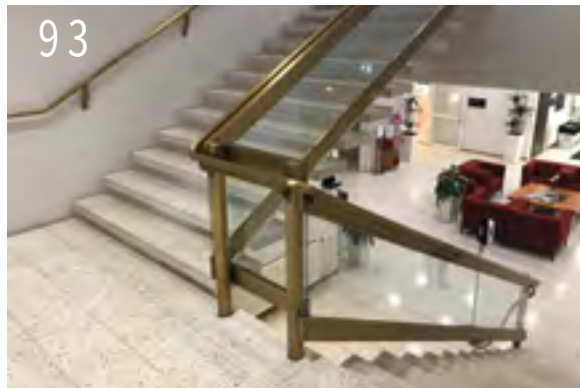
90 Sivukäytävä, oikealla vaatesäilytys.

91 Kokoustilan yläikkunan detalji.

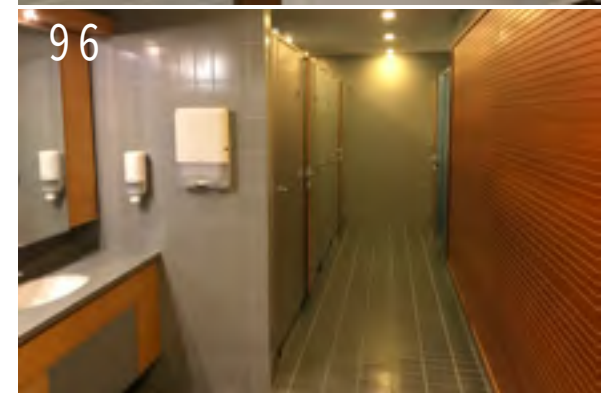

92 Pääportaan kaidedetalji.

93 Pääporras toiseen kerrokseen.

94 Ensimmäisen kerroksen wc-tilat sijaitsevat vaatesäilytyksen yhteydessä.

95 Pääporras sijaitsee vastapäätä pääsisäänkäyntiä ja avautuu koko tilaan.

96 Naisten yleinen wc-tila.

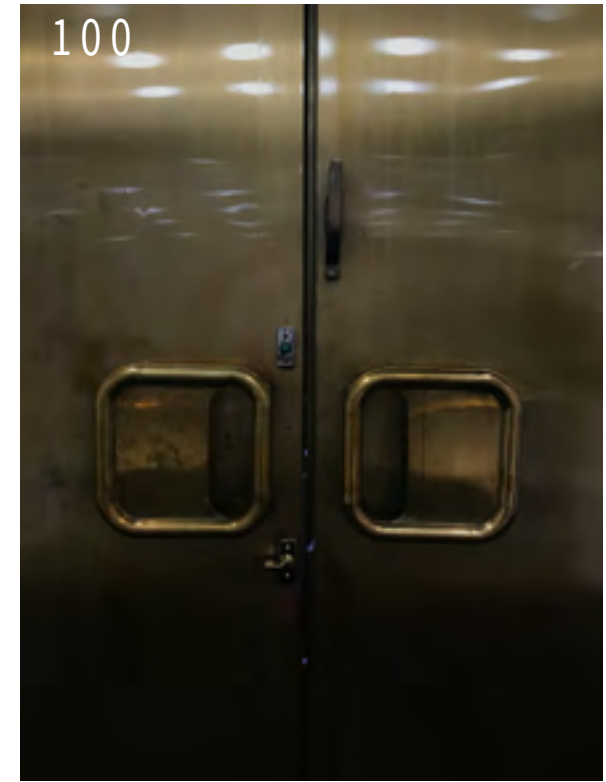
97 Pääsisäänkäynnin ovet kuvattuna tuulikaapista käsin.

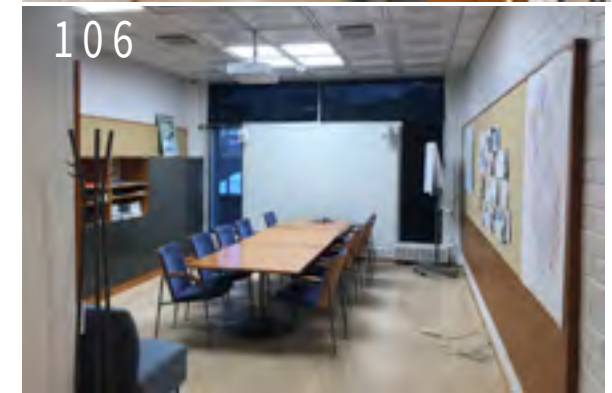
98 Pääsisäänkäynnin ulko-ovet kuvattuna tuulikaapista käsin.

99 Pääsisäänkäynnin vetimien kaareva muotoilu.

100 Pääsisäänkäynnin ulko-ovet kuvattuna tuulikaapista käsin.

101 Kokoushuoneen seinällä sijaitsevat ilmoitustaulut.

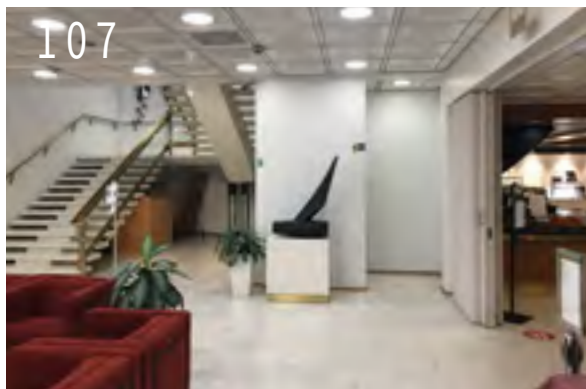
102 Kokoushuoneissa lattiamateriaalina on muovimatto, käytävällä vaalea mosaiikkibetoni.

103 Kokoushuoneet sijaitsevat ensimmäisessä kerroksessa keskusaulan kummallakin puolella. Tämä kokoushuone avautuu vaatesäilytykseen.

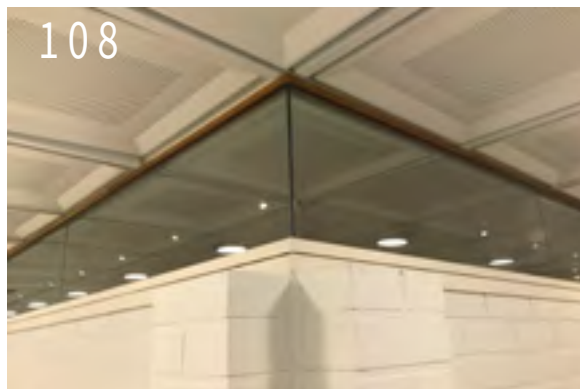
104 Kokoushuoneet avautuvat käytävälle.

105 Kokoushuoneet on nimetty nimikyltein käytävän seiiniin ovien viereen.

106 Ensimmäisen kerroksen kokoushuoneet ovat keskenään hyvin samanlaisia.

107 1. kerroksen aula kuvattuna ruokalan ovien vierestä pääportaan suuntaan.

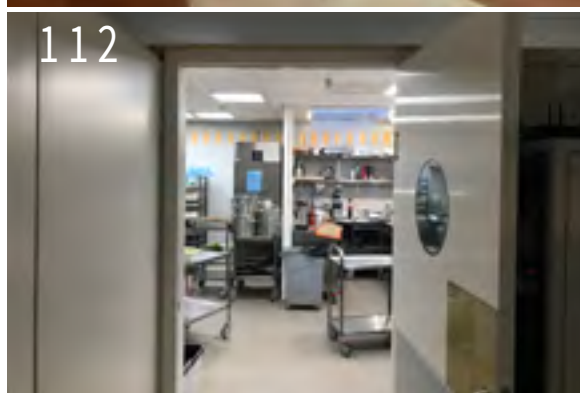

108 Ruokalan ja sitä kiertävän käytävän seinien yläosassa sijaitsee matala yläikkuna, jonka nurkissa on hienot detaljit.

109 Yleiskuva 1. kerroksen ruokalasta.

110 Yleiskuva esillepanotiskin ja ruokalan keittiön suuntaan.

111 Ruokalan seinustaa pitkin kulkevat pitkät, pehmustetut penkit ovat oletettavasti alkuperäiset, verhoilua lukuun ottamatta.

112 Näkymä keittiöön.

2. kerros

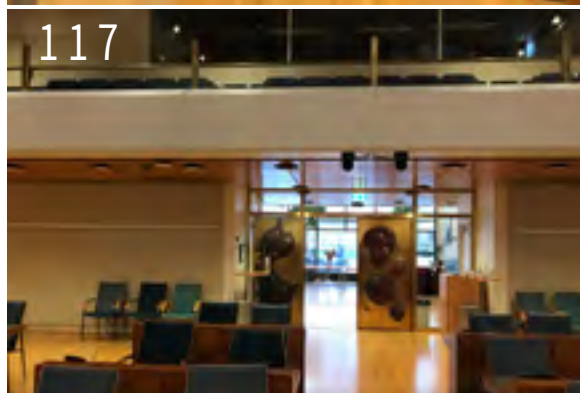
Toisen kerroksen lattian pintamateriaalina on parketti. Toisessa kerroksessa sijaitseva valtuustosalin on säilynyt kalustusta lukuun ottamatta pitkälti alkuperäisessä asussaan. Puiset sisäkatot, veistokselliset seinäreliefit ja kaiderakenteet ovat alkuperäiset. Taiteilija Kauko Räsänen käsialaa olevat valtuustosalin pääövet ovat edelleen kolmiulotteisilla kuparidetaljeillaan tilan katseenvangitsijat.

113 Näkymä valtuustosalin aulasta pääportaan suuntaan.

114 Kuvanveistäjä Kauko Räsänen valtuustosalin pää-
oviin suunnittelemat kuparireliefit.

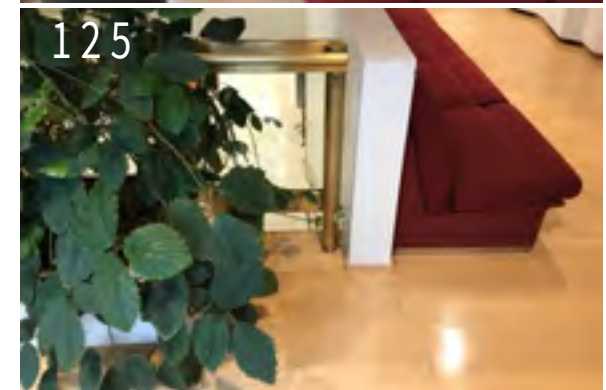
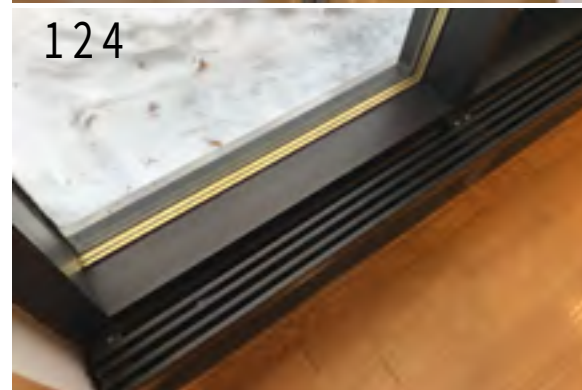
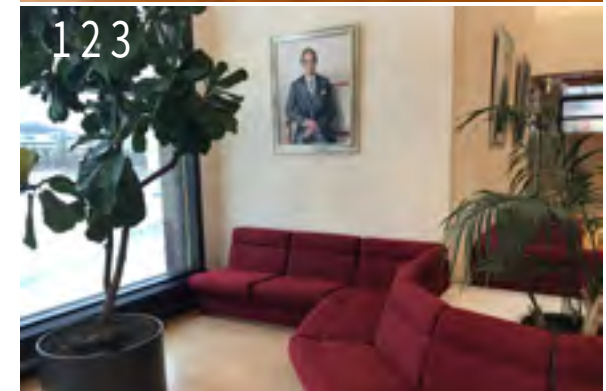
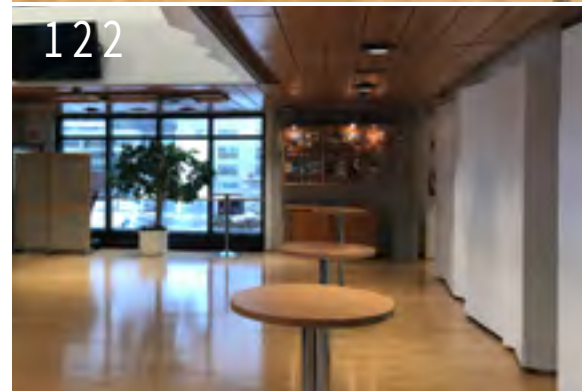
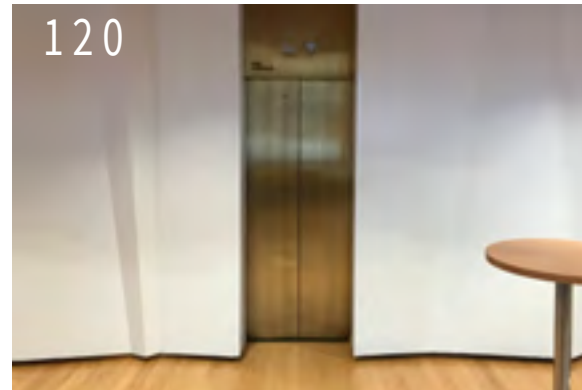
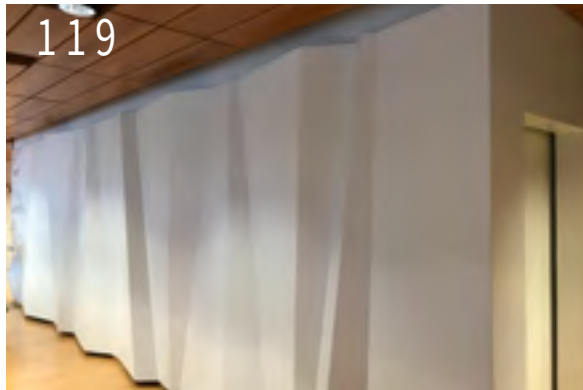
115 Valtuustosalin pääovet kuvattuna salin puolelta.

116 Yleisnäkymä valtuustosalin kalustukseen.

117 Yleisnäkymä salin pääovien suuntaan.

118 Sisäkattopinnat ovat oletettavasti alkuperäiset.

119 Valtuustosalin aulan seinäreliefi on oletettavasti alkuperäinen.

120 Elegantin kapeat hissinovet on detalloitu taitavasti seinäreliefin lomaan.

121 2. kerroksen aulassa sijaitseva kiinteä sohvakaluste.

122 Näkymä 2. kerroksen aulasta.

123 Sohva kiertyy kohti suurta ikkunaseinää.

124 Detalji ikkunarakenteesta.

125 Myös pääporrasta reunustava sohvakaluste on oletettavasti alkuperäinen.

3. kerros

Kolmannen kerroksen lattian pintamateriaalina on sininen muovimatto. Myös kolmannen kerroksen sisäkatto ja kaiteet ovat alkuperäiset. Valtuustosalin parven lattiamateriaali on myös sinistä muovimattoa ja penkit on päällystetty tummansinisellä kankaalla.

Kellari

Rakennuksen kellarissa sijaitsevat Valtuustosalin pukuhuoneet, sauna ja pesutilat sekä aputiloja. Kellarista pääsi ennen kulkemaan Espoon kaupungintalon puolelle. Saunatiloissa on jäljellä alkuperäisiä pintamateriaaleja.

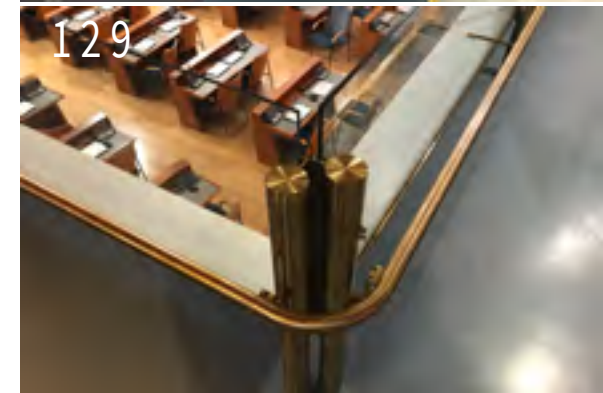
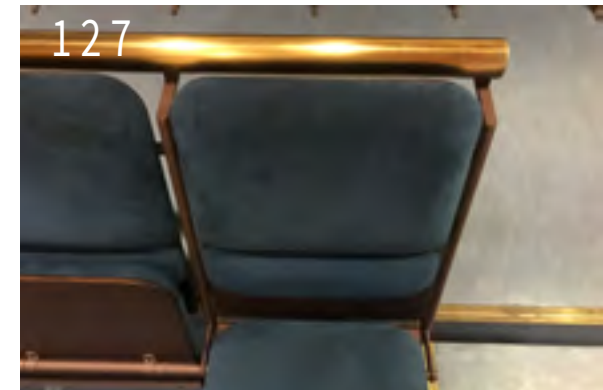
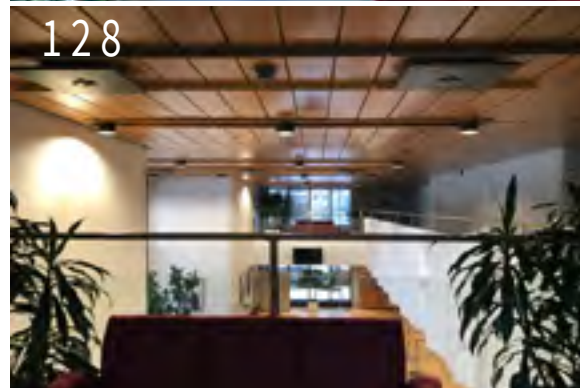
126 Kolmannen kerroksen sisäkaton detaljit ovat alkuperäiset.

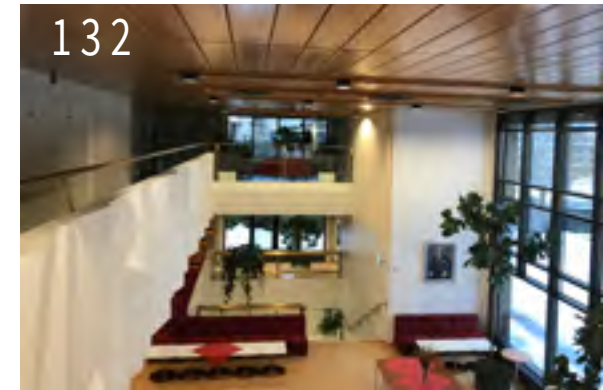
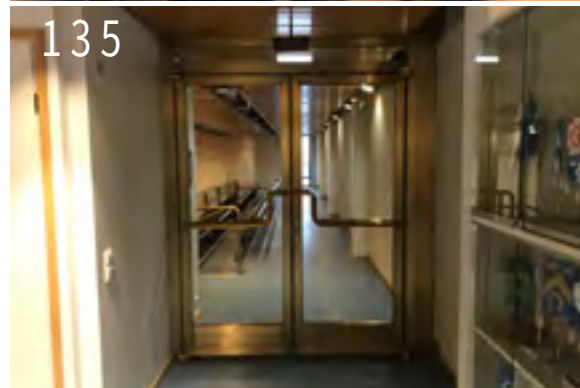
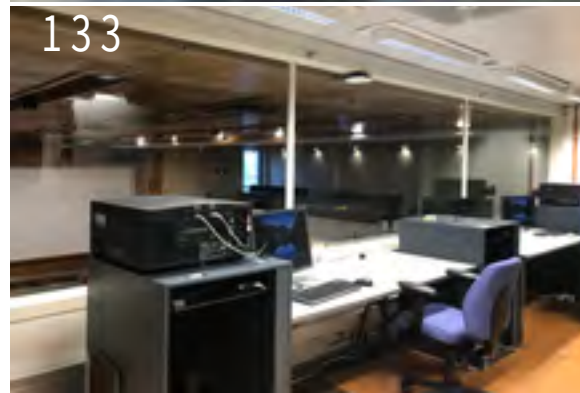
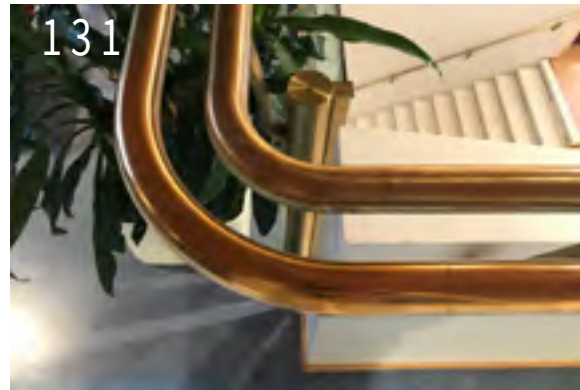
127 Valtuustosalin parven penkkien verhoilu on tummansininen.

128 Näkymä kolmannen kerroksen tasanteelta.

129 Valtuustosalin parven kaidedetalji.

130 Näkymä Valtuustosalin parvelta.

131 Kolmannen kerroksen kaidedetalji.

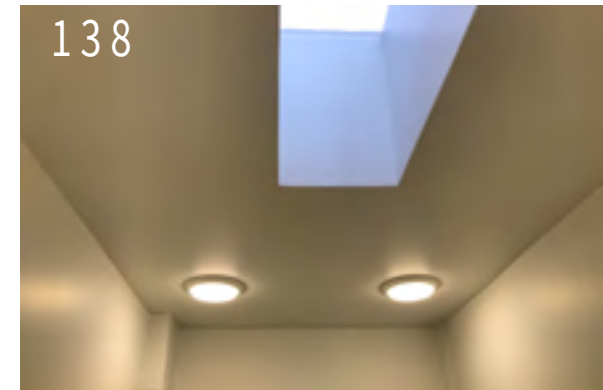
132 Näkymä kolmannen kerroksen tasanteelta pääaulaan.

133 AV-huoneesta avautuu näkymä Valtuustosaliin.

134 Toisen kerroksen aula kuvattuna ylimmän kerroksen tasanteelta.

135 Valtuustosalin parvelle kuljetaan 3. kerroksen käytävältä. Salin sivuilla sijaitsevat ovet ovat samanlaiset kuin toisessa kerroksessa.

136 Näkymä kolmannesta kerroksesta Valtuustotalon ympäristöön.

137 Myös Valtuustotalon toissijaisten tilojen, kuten porrashuoneiden rakennusosat ja pintamateriaalit ovat laadukkaita.

138 Porrashuoneessa sijaitseva ylävalo.

139 Portaankaidedetaili.

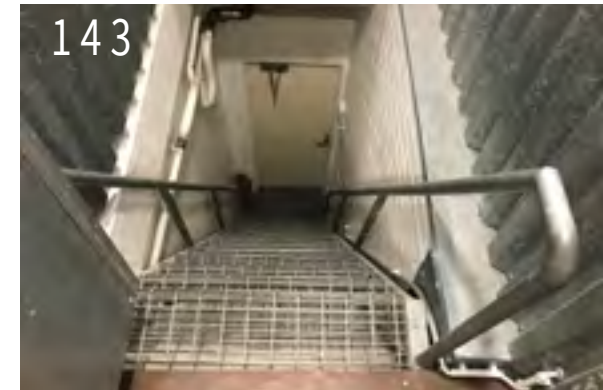
140 Ovi porrashuoneesta toiseen kerrokseen.

141 IV-konehuoneessa sijaitsee Valtuustotalon varhaisen vaiheen laitteistoa.

142 IV-konehuoneeseen kuljetaan Valtuustotalon kolmannen kerroksen käytävältä.

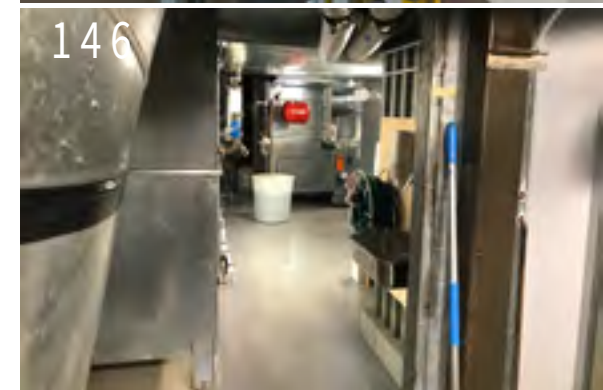
143 Valtuustotalon IV-konehuoneeseen johtaa jyrkkä metalliporras.

144 IV-konehuoneesta on kulku hissin konehuoneeseen.

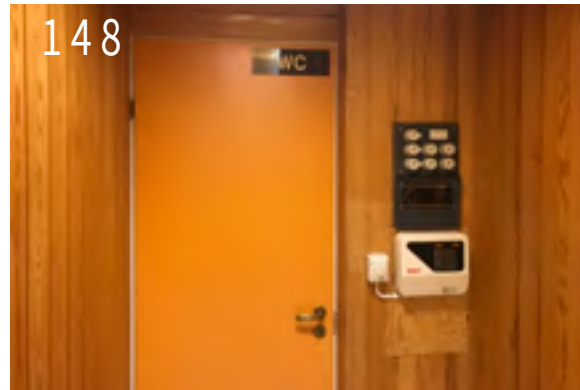
145 IV-konehuoneesta avautuu ovi Valtuustotalon vesikatolle.

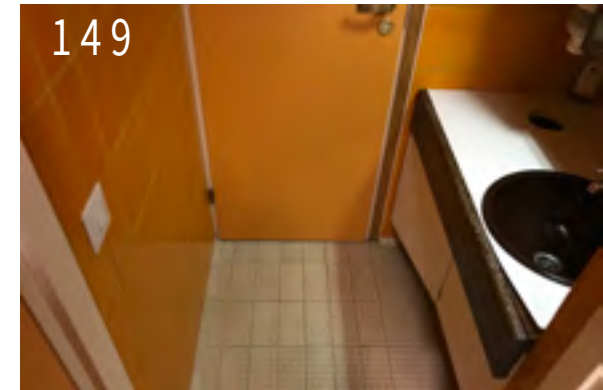
146 IV-konehuone kuvattuna vesikatolle johtavan ulko-oven suunnasta.

147 Kellarikerroksen käytävä.

148 Valtuustotalon saunatilojen yhteydessä sijaitsevan wc-tilan ovi.

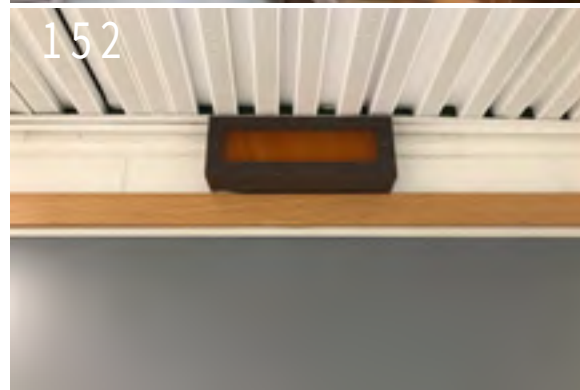
149 Wc-tilan pesuallas ja taso.

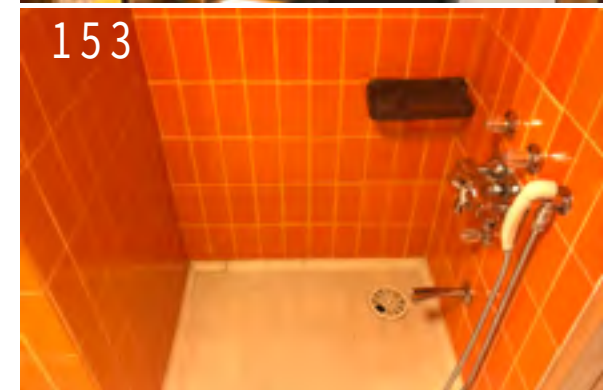
150 Valtuustotalon saunan lauteet.

151 Valtuustotalon pukuhuoneta on jaettavissa haitariseinällä.

152 Kellarin kokoushuoneen oven yläpuolella sijaitseva huomiovalo.

153 Valtuustotalon pesuhuoneessa sijaitsevat kirkkaan-oranssit kaakelit.

JOHTOPÄÄTÖKSET

ERITYISPIIRTEET

Maisema ja kaupunkikuva

Espoon Valtuustotalo sijaitsee Espoon keskuksen kaupunginosassa, joka on Espoon hallinnollinen keskus. Alueella on lisäksi kuusi asuinalueita: Kiltakallio, Kirkkojärvi, Saarniraivio, Suna, Suvela ja Tuomarila. Espoon keskus kuuluu Vanhan-Espoon suuralueeseen ja Kantta-Espoon tilastoalueeseen. Kaupunginosa sijaitsee Turunväylän ja Kehä III:n risteyksen eteläpuolella.

Espoon keskuksessa sijaitsee Espoon rautatieasema, joka palvelee lähiliikennettä. Alueen kaupallinen keskus sijaitsee rautatieaseman eteläpuolella, ja se muodostuu vuonna 1988 valmistuneesta Espoontorin kauppakeskuksesta ja vuonna 2008 valmistuneesta Entressen kauppakeskuksesta. Kaupallisen keskuksen yhteydessä toimii myös kirjasto sekä Samarian terveysasema. Espoon keskuksessa toimii kahdeksan peruskoulua ja yksi lukio.

Valtuustotalo rajautuu pohjoisessa ja idässä Lagstadin kouluun ja päiväkotiin. Rakennuksen länsijulkisivun edustalla sijaitsee Valtuustoaukio, joka Espoonkadun yli kurottavana oleskelualueena osa Valtuustotalon kokonaisuutta ja ulkoalueiden jatkumoa. Kaupunkitilassa tätä on korostettu asfaltista erottuvalla kiveyksellä, joka alkaa Valtuustotalon pääsisäänkäynniltä ja päättyy Valtuustoaukion alueeseen. Valtuustoaukiolta muodostuu aksiaalinen yhteys Valtuustotalon pääsisäänkäyntiä kohti. Valtuustoaukion yhteydessä sijaitsevalla viher-

kaistaleella, sen kasvillisuudella sekä Valtuustotaloa vastapäätä kasvavalla puurivistöllä on suuri merkitys kaupunkitilan viihtyisyyden rakentumisessa. Puut on oletettavasti istutettu samaan aikaan kuin Valtuustotalo on valmistunut, ja ne näkyvät taimina varhaisessa valokuvassa. Myös paikalla säilyneet betoniset istutuslaatikot ovat oletettavasti alkuperäiset.

Eteläjulkisivun edustalla sijaitsee Vaakunasillan hallintoaukio, joka linkitti ennen Valtuustotalon ja kaupungintalon rakennukset kaupunkitilassa toisiinsa. Tälle hallintoaukiolle oli ennen kaupungintalon purkamista kulku Espoonkadun ylittävältä jalankulkuväylältä sekä kaupungintalon Espoonkadun puolella sijainneita suuria portaita pitkin. Vaakunasillan hallintoaukiolla on edelleen kaupunkikuvallisesti merkittävä rooli Valtuustotalon ulkoalueita tarkasteltaessa: hallintoaukio taideteoksineen korostaa rakennuksen tärkeyttä kaupunkitilassa.

Ulkoalueen järjestelyissä on tapahtunut muutoksia Espoon kaupungintalon purkamisen myötä. Rakennuksen ympäri pääsee kävelemään kevyen liikenteen reittejä pitkin. Vaakunasillan jalankulkuväylän purkaminen on kuitenkin katkaissut kevyen liikenteen kulkureitin lännen suuntaan. Hallintoaukion eteläpääty rajautuu tänä päivänä kaupungintalon purkamisen vuoksi rakennettuun uuteen suoja-aitaan.

Rakennustyyppi ja arkkitehtuuri

Suomalaisten kaupunkien hallintorakennusten suunnittelussa alkoi uusi vaihe 1960-luvulla. Paineet tehokkuuden lisäämiseksi tuntuivat kaupungintaloarkkitehtuurisakin, ja vanhojen raatihuoneiden ja kaupungintalojen rinnalle nousi moderneja hallintorakennuksia sekä kuntakeskuksia. Hallintorakennusten rakentamisesta järjestettiin useita arkkitehtikilpailuja. Kaupungintalojen pitkään eurooppalaiseen perinteeseen saatiin 1960- ja 1970-lukujen aikana persoonallinen suomalaissävy.

Espoon Valtuustotalo noudattaa ulkoasultaan 1970-luvulle ominaista, vähäeleisen modernistista linjaa. Rakennuksessa on tasajakoinen ja moduulimitoitettu runko. Tämä näkyy julkisivun tasaisessa rytmissä. Valtuustotalon tilahierarkia välittyy rakennuksen ulkopuolelle: Valtuustosalin vaatiman umpinaisen seinäpinnan vuoksi toisen kerroksen julkisivut avautuvat melko mykinä ympäristöönsä.

Julkisivuaukotuksen sijoittelu on tarkkaan harkittua. Suuri, kahden kerroksen korkuinen ikkunaseinä on sijoitettu Valtuustosalin edustalla sijaitsevaan aulaan, vastapäätä jo purettua kaupungintaloa ja rakennusten yhteistä hallintoaukiota. Ikkuna avaa näkymän aukiolla sijaitsevan Leena Turpeisen veistoksen suuntaan. Myös pääsisäänkäynnin yläpuolella Espoonkadulle sekä Lagstadin koulun suuntaan avautuvat suuremmat ikkunakokonaisuudet. Ensimmäisessä kerroksessa sijaitsevien kokoushuoneiden julkisivuaukotus on pienempää, mutta sommittelullisesti tarkkaan harkittua. Ikkunat on sijoitettu oivaltavasti tummanruskean alumiiniprofiilisen

umpiosan ympärille niin, että ikkunapinta-ala on riittävän iso, mutta tilan luonne säilyy yksityisenä.

Rakennuksessa näkyvät 1970-luvun suunnitteluihanteet, pesubetonijulkisivut sekä tasakatto. Valtuustotalossa on käytetty samaa pesubetonia kuin kaupungintalon julkisivussa oli: kiviaines on sileäksi hioutunutta Juutinrauman soraa. Julkisivupintaan mielenkiintoa tuovat betonipilareiden väleihin sijoitetut vaaleat, suuret betonielementit, jotka ovat hiekkapuhallettua betonia. Elementit tuovat julkisivuun juhluvuutta ja monumentaalisuutta. Värien kontrasti raikastaa pesubetonipintaa. Ulko-ovet ovat messinkiä. Istutuslaatikot ja sisäänkäyntien muurirakenteet on päällystetty mustalla graniitilla.

Rakennuksen julkisivuarkkitehtuurissa korostuu rakennuksen luonne julkisena, hallinnollisena rakennuksena. Materiaalivalinnat, sisäänkäyntien huoliteltu ilme sekä suuret, valikoidusti asetellut suuret lasipinnat tuovat rakennukseen näyttävyyttä. Kansirakenteen merkitys tärkeänä hallintoaukiona korostuu sille sijoitetun veistoksen koossa ja sijoittelussa: taideteos tekee ulkotilasta juhlanan. Rakennuksen julkisivuarkkitehtuurissa on otettu huomioon kasvillisuuden, istutuslaatikoiden ja muiden ulkopuolisten rakennusosien laadukas liittyminen rakennukseen. Ikkvihreät kasvit elävöittävät väritykseltään hillittyä julkisivua.

Rakennus on edelleen valtuustotalokäytössä, ja käyttäjän pysyvyys on edesauttanut rakennuksen alkuperäisen ilmeen säilymistä. Muutamista sisätiloissa tehdyistä

muutoksista huolimatta rakennusajan suunnitteluperiaatteet ovat sisätiloissa edelleen nähtävillä. Alkuperäisiä pintarakenteita ja -materiaaleja on säilynyt. Toisessa kerroksessa sijaitseva valtuustosali on säilynyt kalustusta lukuun ottamatta pitkälti alkuperäisessä asussaan. Puiset sisäkatot, veistokselliset seinäreliefit ja kaide-rakenteet ovat alkuperäiset. Taiteilija Kauko Räsänen käsialaa olevat valtuustosalin pääovet ovat edelleen kolmiulotteisilla kuparidetaljeillaan tilan katseenvangitsijat.

Kuntaliitosten myötä yhä useammassa kunnassa on jouduttu pohtimaan uutta käyttöä vanhoille hallintorakennuksille. Liitoksista huolimatta kuntien asukkaat pitävät kunnan- ja kaupungintaloja edelleen tärkeinä itsehallinnon symboleina ja myös kunnan identiteettiä vahvistavina rakennuksina. Espoossa Valtuustotalolla on erityisen vahva symboliarvo: Valtuuston merkitystä kaupungin ylimpänä päättäjänä on painotettu erillisellä rakennuksella. Uudella käytöllä suomalaisten kaupunkien hallintorakennuksista on mahdollista kehittää kaupunkilaisia monipuolisesti palvelevia taloja.

Historiallisuus

Vuonna 1979 valmistuneen Espoon Valtuustotalon on suunnitellut Arkkitehtitoimisto Castrén-Jauhiainen-Nuuttila. Valtuustotalon rakentaminen kytkeytyy Espoon keskuksen kehittämiseen, kun kauppalaista kaupungiksi kasvaneelle Espoolle suunniteltiin uutta hallinnollista keskusta 1970-luvulla. Valtuustotalo sijaitsee alueella, jolla on kuitenkin ollut merkittävää historiallista kerroksisuutta jo kauan ennen Virastokeskuksen valmistumista: Espoon vanhin asutus keskittyi keskiajalla Espoonjokilaakson ja Glimsinjoen tuntumaan. Noin 500 metrin päässä Valtuustotalosta sijaitsee Espoon vanhin säilynyt rakennus, arviolta 1480–1490-luvuilla valmistunut Espoon tuomiokirkko kirkkoympäristöineen. Rakennus on myöhäiskeskiaikainen, ristikirkoksi laajennettu harmaakivikirkko.

Historiallisen alueen kehittymiseen vaikutti merkittävästi rautatien valmistuminen Pasilasta Karjaalle vuonna 1903. Radan valmistuminen merkitsi kasvusysäystä tulevan Espoon keskuksen alueelle ja kytki kylän nopeasti kasvavan Helsingin vaikutuspiiriin. Espoo kasvoi sotien jälkeen voimakkaasti 1940–1950-luvuilla, ja kehittyi maatalousvaltaisesta maalaiskunnasta nopeasti kauppa-, palvelu- ja teollisuuskaupungiksi.

Virastokeskuksen rakennusten suunnittelu ja valmistuminen pohjautuvat Espoon keskuksen suunnittelusta järjestettyyn arkkitehtuurikilpailuun, jonka voittajaksi julistettiin elokuussa 1967 puolalaisten arkkitehtien Jan Chmielewskin, Janusz Kazubińskin ja Krzysztof Kurašin ehdotus. Puolalaiset arkkitehdit palkattiin sa-

mana vuonna Espoon kaavoitusosastolle työstämään jatkosuunnitelmaa. Espoon keskuksen suunnittelukilpailun voittaneen ehdotuksen pohjalta kehitettiin Espoon keskuksen kokonaissuunnitelmaa. Asemakaavatyön edetessä kauppalantalo (sittemmin purettu kaupungintalo) saatiin rakenteille 1960–1970-luvun vaihteessa poikkeusluvalla. Puolalaisen arkkitehtiryhmän keskustasuunnitelma julkaistiin lopulta painettuna loppuraporttina vuoden 1973 alussa. Se sisälsi Virastokeskuksen asemakaavaluonnoksen. Arkkitehtitoimisto Juhani Kataisen laatima korttelisuunnitelma valmistui vuonna 1975. Keskuksen ensimmäinen, vuonna 1977 vahvistettu asemakaava oli Valtuustotaloa varten räätälöity Espoon keskus II, jonka laativat arkkitehdit Veli Silvo ja Pertti Maisala.

Espoon Valtuustotalon rakentaminen yhdessä Espoon jo puretun kaupungintalon kanssa on osa 1960-luvulla alkanutta hallinto- ja kaupungintalojen voimakasta rakennusaaltoa. Valtuustotalo on Virastokeskuksen hallintorakennusten viimeinen linnake, joka on valmistumisestaan saakka toiminut alkuperäisessä käyttötarkoituksessaan. Rakennuksen yhteinen historia jo puretun kaupungintalon kanssa sekä sen pitkäaikainen, jatkuva käyttö espoolaisena päätöksen paikkana on painanut jälkensä paikallisten kollektiiviseen muistiin.

Arvot

Harvinaisuus

Rakennus on harvinainen ja ainutlaatuinen.

Espoon Valtuustotalo on ainoa jäljellä oleva rakennus Espoon keskukseen 1960-luvulta saakka suunnitellusta ja 1970-luvulla rakennetusta hallintorakennusten kokonaisuudesta. Rakennus ilmentää harvinaista käytötarkoitusta, sillä valtuustotalo on rakennustyyppinä Suomessa melko harvinainen: useimmiten valtuustosali sijaitsee kaupungintalon rakennuksessa. Toiminnallisesti valtuustotalolla on ollut valmistumisestaan asti erityinen asema kaupungintalon kyljessä. Omana, erillisenä rakennuksenaan se korostaa valtuuston valtaa kaupungin päättävänä elimenä.

Tyypillisuus

Rakennus on historiallisesti tyypillinen alueelleen.

Espoon Valtuustotalo on keskeinen osa Espoon keskuksen 1970-luvulla valmistunutta hallinnollista keskusta. Rakennuksella on merkittävää paikallishistoriallista arvoa.

Edustavuus

Rakennus on edustava esimerkki.

Espoon Valtuustotalo on edustava esimerkki 1970-luvulla kaupunkikeskukseen suunnitellusta ja rakennetusta hallintorakennuksesta. Rakennus edustaa 1970-luvun rakentamistapaa ja arkkitehtuuria. Rakennuksen huolitellussa julkisivuarkkitehtuurissa korostuu rakennuksen luonne julkisena rakennuksena. Rakennuksen ja puretun kaupungintalon välissä sijaitseva nostettu hallintoaukio taideteoksineen korostaa rakennuksen tärkeyttä kaupunkitilassa.

Alkuperäisyys

Rakennuksella on alkuperäisyysarvoa.

Rakennuksessa on säilynyt pitkälti alkuperäinen tilajako sekä alkuperäisiä pintarakenteita- ja materiaaleja. Rakennuksen julkisivut ja suurin osa sisätiloista ovat tunnistettavan alkuperäisessä asussa. Rakennus noudattaa yhä alkuperäistä käyttötarkoitustaan Espoon kaupungin valtuustotalona.

Historiallinen todistusvoimaisuus

Rakennuksessa on historiallista todistusvoimaisuutta.

Espoon Valtuustotalon rakentaminen yhdessä Espoon jo puretun kaupungintalon kanssa on osa 1960-luvulla alkanutta hallinto- ja kaupungintalojen voimakasta rakennusaaltoa. Valtuustotalo on osa Espoon kaupungin hallinnon päätöksen paikan vuosisataista jatkumoa.

Rakennuksella on merkittävä, 1970-luvun vaiheesta kertova rooli Espoon keskuksen rakentumisen historiassa. Rakennus on Espoon keskuksessa ainoa jäljellä oleva esimerkki tämän aikakauden hallintorakennuksesta. Rakennus on tärkeä osa Espoon 1970-luvun julkisten rakennusten kerrostumaa niin laadukkaan arkkitehtuurinsa kuin paikallishistoriallisen merkittävyytensä kautta. Rakennus kertoo paitsi aikakautensa rakentamistavasta, myös tunnetun arkkitehtitoimiston arkkitehtuuri-ihanteista.

Historiallinen kerroksisuus

Rakennuksessa ei ole historiallisia kerrostumia.

Rakennukselle ei melko nuoren ikänsä vuoksi ole ehtinyt kertyä historiallisia kerrostumia.

LÄHTEET

Arkistot

Espoon rakennusvalvonnan arkisto

Espoon kaupunginarkisto

KAMU Espoon kaupunginmuseo

Suomen Elinkeinoelämän Keskusarkisto ELKA

Digitaaliarkistot

Arkkitehtuurimuseo

Imatran kaupunginmuseo

KAMU Espoon kaupunginmuseo

Kouvolan kaupunginmuseo

Lappeenrannan museot

Museovirasto

Kirjallisuus

Heiskanen, Alpo. 2008. Kurkistuksia Espooseen: pieniä suuria tapauksia kaupungin lähihistoriasta. Espoon kaupunki, Espoo.

Hiekkanen, Markus. 1999. Espoon keskiaikainen kirkko. Teoksessa *Välähdyksiä keskiajasta – Espoo keskiajalla ja uuden ajan taitteessa*. Toim. Anja Leino, Liisa Ropponen, Dan Lindholm ja Mariliina Perkko. Espoon kaupunginmuseon tutkimuksia. Espoon kaupunginmuseo, Espoo.

Holste, Seppo. 2017. Keski-Espoon kaavoitus ja kaupunkisuunnittelu. Teoksessa *Keski-Espoo. 45 vuotta osana kaupunkia: 1970-luvulta nykypäivään*. Toim. Pirkko Sillanpää, Mirja Holste, Seppo Holste, Kari Rätty ja Peter Vihera. Keski-Espoon-seura ry, Espoo.

Lahti, Matti. 1975. *Espoo: Maalaispitäjästä suurkauppalaksi*. Espoon kaupunki, Espoo.

Lindholm, Dan. 1999. Espoon keskiaikainen asutus. Teoksessa *Välähdyksiä keskiajasta – Espoo keskiajalla ja uuden ajan taitteessa*. Toim. Anja Leino, Liisa Ropponen, Dan Lindholm ja Mariliina Perkko. Espoon kaupunginmuseon tutkimuksia. Espoon kaupunginmuseo, Espoo.

Maisala, Pertti. 2008. *Espoo – oma lukunsa: kaupunkisuunnittelun, kaupunkirakentamisen ja kaavoitushallinnon kehitys vuoteen 2000*. Espoon kaupunkisuunnittelukeskus, Espoo.

Muikku, Jaakko. 2020. *Maailma suunnitteli Espoolle keskuksen: Espoon kansainvälinen keskustakilpailu 1966–67*. Opinnäytetyö. Tampereen yliopisto, Tampere.

Putkonen, L., Soikkanen, H., Kolbe, L., Helander, V., Niskanen, R., Spoof, S. K. 2009. *Päätöksen paikka: Kunnantalot ja kaupungintalot = Rum för beslut : kommun- och stadshusen*. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Sillanpää, Pirkko. 1998. Keski-Espoo 1800-luvulta 1960-luvulle. Teoksessa *Keski-Espoo: Kivikauden kylästä kaupunkikeskukseksi*. Toim. Pirkko Sillanpää, Erja Salonen ja Tommi Laakso. Keski-Espoon-seura ry, Espoo.

Sillanpää, Pirkko. 2003. Espoon kirkko kaupunginmuseon tutkimuksissa. Teoksessa *Espoon pitäjänkirkosta tuomiokirkoksi*. Toim. Juhani Hämeri, Marja-Liisa Nokelainen, Kari Pohjakallio ja Pirkko Sillanpää. Espoon perinneyhdistys Aurora ry, Espoo.

Standertskjöld, E. 2011. *Arkkitehtuurimme vuosikymmenet: 1960–1980*. Helsinki: Rakennustieto.

Raportit ja selvitykset

Ahola, Teija. 2017. *Punkaharjun keskustaajaman asema-kaavan ajantasaistaminen: Kulttuuriympäristöselvitys*. FM Teija Ahola, Selvitystyö Ahola, Mikkelä.

Helasvuo, O., Koivula, R., Mustonen, T. & Nielsen, M. 2013. *Pohjolan toimitalo Lapinmäentie 1: Rakennushistoriaselvitys ja arkkitehtuurianalyysi*. Helsinki: Arkkitehdit Mustonen Oy.

Härö, Erkki. 1991. *Espoon rakennuskulttuuri ja kulttuuri-maisema*. Inventointiraportti. Espoon kaupunginmuseo, Espoo.

Manninen, Markus. 2018. *Valtion Virastotalot 1809–1995*. Senaatti, Helsinki.

Museovirasto. 2008. *Museoviraston lausunto Espoon kaupungintalon ja Espoon virastokeskuksen rakennussuojeluesitykseen*. Museovirasto.

Niskanen, Riitta. 2009. *Espoon hallintokeskus - niin vanha ja niin uusi*. Julkaisussa ICOMOS 3/2009: Suomen osaston jäsentiedote.

Salonen, K., Schalin, M. 2013. *Espoon kaupungintalon arvottaminen*. Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy / Mona Schalin, arkkitehti SAFA.

Salonen, K., Schalin, M. 2012. *Espoon kaupungintalo: Rakennushistorian selvitys*. Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy.

Lehtiartikkelit

Helsingin Sanomat 29.9.1976. "Espoon valtuustotalo maksaa 10 milj. mk".

Helsingin Sanomat 8.6.1977. "Espoon valtuustotalon työt käynnistyivät".

Helsingin Sanomat 7.11.1977. "Espoossa valitetaan tilapula".

Arkkitehti-lehti

ARK 2/1971

ARK 4/1971

ARK 3/1972

ARK 1/1973

ARK 7/1979

ARK 7/1983

ARK 5/1988

Internet

Arkkitehtuurimuseo: Kunnan- ja kaupungintalot
<https://www.mfa.fi/kokoelmat/tietopaketti/kunnantalo/kunnan-ja-kaupungintalojen-historiaa/>

Docomomo: Oulunsalon kunnantalo
<https://docomomo.fi/kohteet/oulunsalon-kunnantalo/>

Docomomo: Helsingin kaupungintalo ja Kluuvin virastotalo
<https://docomomo.fi/kohteet/helsingin-kaupungintalo-ja-kluvvin-virastotalo/>

Espoon karttapalvelu
<https://kartat.espool.fi/ims>

Espoon kaupunki: Virastopiha ja Espoolaistentalo
<https://www.espool.fi/fi/hankkeet/virastopiha-ja-espoolaistentalo>

Finna: Esittelyteksti, Läheinen kontakti: EMMA – Espoon modernin taiteen museon kokoelma
<https://finna.fi/Record/emma.B6640B71491F4EF4868C-C7D1FC737846?sid=4705368563>

Heinola-Seura: Heinola-Seuran kevätkokous 2008
https://heinolaseura.fi/arkisto/kevatkokous_2008.htm

Helsingin Sanomat 11.4.2023, päivitetty 24.4.2023. "Kaupunki myi suojellun arvorakennuksen pilkkahinnalla".
<https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000009480389.html>

Järvenpään kaupunki 30.6.2020 "Kaupungintalon purkutyöt käyntiin heinäkuussa"
<https://www.jarvenpaa.fi/a/kaupungintalon-purku-tyot-kayntiin-heinakuussa>

Järvenpään kaupunki 01.07.2020 "Kaupungintalolla oli merkittävä rooli Järvenpään historiassa".
<https://www.jarvenpaa.fi/a/kaupungintalolla-oli-merkittava-rooli-jarvenpaan-historiassa>

Kokkolan kaupunki: Kaupungin toimitilat: Kaupungintalo

<https://www.kokkola.fi/asuminen-ja-ymparisto/julki-set-rakennukset/kaupungin-toimitilat/kaupungintalo/>

Maanmittauslaitos
<https://asiointi.maanmittauslaitos.fi/karttapaikka/>

Savon Sanomat 9.8.2016: "Kuopio sai halvalla uuden valtuustotalon".

<https://www.savonsanomat.fi/paikalliset/3042374>

Yle Uutiset 30.8.2023 "Uutisvuoksi: Imatran erämuseo puuttuu valtion ensi vuoden budjettiesityksestä".
<https://yle.fi/a/74-20047611>

Yle Uutiset 16.2.2022, päivitetty 17.2.2022 "Ulla Huttunen, 76, uhkasi kahlita itsensä entisen työpaikkansa oveen, kun se sai purkutuomion – 70-luvun kaupungintaloja revitään nyt maan tasalle".
<https://yle.fi/a/3-12316245>

Yle Uutiset 13.11.2023 "Kaupunginjohtajan esitys: Ensi vuonna Rovaniemen budjetti painuu reilusti miinukselle, mutta vuoteen 2027 mennessä talous on tasapainossa".
<https://yle.fi/a/74-20060032>

